Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 73 (10970) | 1979 чылдың март 28, среда | 1925 чылда үнделип эдилеттинген | Өртээ 2 бөл.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

Орук харылзаа министерствозунуң шимчээр состав септээр талазы-биле заводтарының начальниктериниң партком секретарларының чөвүлел хуралы март 26-да СЭКП Төп Комитединге болган. Септелге заводтарының материал-техниктиг баазазын улам ыңай быжыглаар, оларның күчүлерин улам долу ажыглаар, шимчээр составтың септелгезиниң шынарын экижидер, артык кезектер бүдүрерин көдүдедир талазы-биле практиктиг хемчеглерни чөвүлел хуралга чугаалашкан. Чаа септелге заводтарын тударын болгаш ажылдап турарларын чаарты дериирин дүргедедириниң айтырыгларын база чугаалашкан. Ол адырга кадрларны белеткээринче болгаш быжыглаарынче, бүдүрүлге коллективтерге масса-политиктиг болгаш кижизидилгелиг ажылды күштелдиреринче улуг кичээнгейни салган.

Демир-орук транспортунуң ажылын экижидеринге айыттынган айтырыгларны шинтпирлээриниң чугула ужур-дузалымын чөвүлел хуралга онзалап демдеглээн.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленко чөвүлел хуралга чүве чугаалаан.

Чөвүлел хуралдың ажылынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев, СЭКП ТК-ның секретары В. И. Долгих, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орадакчылары Н. К. Байбаков, М. А. Лесечко, Н. В. Мартынов, СЭКП ТК-ның киллистериниң эргелекчилери, ССРЭ-ниң министрлери, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ССРЭ-ниң Күрпланының, ССРЭ-ниң Күрхандырылга чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары киришкен.

(СЭТА).

АЯН-ЧОРУК ДООЗУЛГАН

ДАМАСК. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң дашты-кы херектер министри А. А. Громыконуң Сирияның президентиниң Х. Асад-биле үшкү беседазы март 25-те Дамаскыга болган.

Чоокку Чөөн чүкте байдалды, ол ышкаш совет-сирия кады ажылдажылганың айтырыгларын чугаалажырын ол беседа үеинде уламчылаан. Үк беседа бүрүн биличиишкиниң байдалынга эрткен.

А. А. Громыконуң алдары дээш Х. Асад эртенги шайлаага тургускан, анда сирия болгаш совет албан кижилери чораан.

* * *

Сирия Араб Республикага тур аян-чоруу доозулганының соонда А. А. Громыко чуртунче чанып кан.

Аэродромга ону премьер-министриниң экономиктиг айтыгылар талазы-биле орадакчызы Джамиль Шайя, дашты-кы херектер талазы-биле күрүпе министри Абдель Керим Али, албанның өске-даа кижилери үдээн. Удекчилериниң аразынга ССРЭ-ниң Сирия Араб Республикада элчини Ю. Н. Черняков база турган.

* * *

Москва аэродромунга А. А. Громыкону СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү А. Я. Пельше, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев олар уткаан.

(СЭТА).

ОРБИТАДА БҮГҮ ЧҮҮЛДЕР ЭКИ

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Март 26-да Владимир Ляховка болгаш Валерий Рюмиге медицина шинчилелдериниң хүүү болган. Хүүнүң бирги чартыында космонавтыларның хан эргилдезинге ойлеп каан күш-ажылдың салдарын өөренип көрген. Ол шинчилелди орбитага ужудуушкунуң үеинде чүрек-хан-дамыр системазының байдалын болгаш ажылдаар аргазын тодаргайлаар болган баш удур шинтпирлээр сорулга-биле чоруткан. Клиниктиг контрольдаңзылаар «Полином-2», «Реограф», «Бета» аппаратураларын дузалы-биле боттандырып чоруткан. Деңги чок байдалга кижиниң мага-болунда кислородтуң байдалын өөренип көөр шенелдени бала чоруткан.

Организмге ханны эде хуваарының онзагай түүлдериниң база чуректиң ажыл-чорудулгазының байдалының дугайында сан-түүнерни алыр сорулга-биле хан эргилдезиниң системазының комплекстиг шинчилелдерин чоруларын база планнаан.

«Чер-орбита» аразының телевидение харылзаазының системазын таарыштырып тургузары уламчылавышаан. Орбита комплекциниче солуп сөстерин, чуруктарны, бижидилгени дамчыткан.

Совет Эвилели биле Францияның аразында кады ажылдажылганың программазын өзугаар «Салют-6» станцияга космос материаловедениелиниң талазы-биле кады чорудар шенелделерни база планнаан. Шенээр материалдар суккан ампулаларны француз тала белеткеп кылган болгаш ону чүүк сөөртүр «Прогресс-5» корабль станцияга чедирип келген. «Кристалл» деп технологтуг агрегатка март 25-те чартык дамчыдыкчы материалларның кристаллдарын алыр сорулга-биле баштайгы шенелдени чоруткан.

Эртем шенелделерин күүседири-биле кады экипаж ажыттаан каапкан дериг-хереклерни «Прогресс-5» корабльче дажыглап кимиргеп.

Космонавтыларның ыдыктарын-биле болгаш телеметриктиг информацияның сан-түүнү-биле алырга, орбитаның «Салют-6»—«Союз-32»—«Прогресс-5» эртем-шинчилел комплекциниң иштики системалары болур-чоруур-биле ажылдап чоруур.

Владимир Ляхов болгаш Валерий Рюмин оларның кадыкшылы эки.

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНГЕ ПАРТИЙЖИ УДУРТУЛГА

Ажылчы чоннарның эң массалыг, хөй санныг организациялы—профэвилелдери хөй талалыг организакчы болгаш политкижизидилгелиг ажылын чер-черде партия организацияларының удуртулгазы-биле чорудуп турар. Профэвилелдеринге партийжи удуртулганы улам күштелдиреринің дугайын партияның съездилериниң документилеринде болган ТК-ның Пленумнарының шинтпирлеринде айыткан.

«Партияның шугуму чүл диле, профэвилелдериниң ролюн ам-даа улам бедидери, оларның ажылынын деңнелин көдүрери болур. Партия организациялары профэвилелдер комитеттеринга аар-саар оонак ажаалда-тежээлдени кылбайн, оларның идепкейин болгаш инициативазын хөгүдеринге бүгү талалыг дузалаар, кадрлар-биле быжыглаар, профэвилелдеринде ажылдан турар коммунистерден негелдени күштелдирер хүлээлгелиг»—деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

Республиканың чер-черинде партия организациялары ол айтыышкынны удуртулга болдургаш, профэвилел организацияларынга партийжи удуртулганы күштелдирер, оларның соңгулдалыг органнарынга коммунистерни быжыглаар талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар. Ол чугула ажылхеректи олар профэвилелдеринде коммунистерни дамчыштыр боттандырып турар.

Амгы үеде республикада профэвилелдериниң местком даргаларының 76 хире хуузу коммунистер, ол ышкаш ооң адырлар аайы-биле обкомнарының база штаттыг болгаш штаттан дашкаар райкомнарының, улуг-улуг совхозтарда база бүдүрүлгелерде ажылчын болгаш тудуг комитеттериниң даргалары база-да СЭКП кежигүннери. Ол бүгү болза профэвилелдеринде партийжи өзектің доктаамал быжыкканын көргүзүп турар. Оларның шуптузунуң 97 хуузу дээди болган ортумак эртемниг эштер болуп турар.

Профэвилелдеринге ажылдаар партийжи даалганы ында коммунистерниң барык шуптузу бедик харыысалга-биле көрүп, идепкейик, шудургу чоруун илергейлеп турарының ынжектерин хөйү-биле көргүзүп болур. Бин-Хемниң «Сельхозтехника» каттыжыышкынында профэвилел комитедин аныяк коммунист В. Титов баштап турар. Коллективте 290 ажыг ажыл-ишчилер шуптузу профэвилел кежигүннери, оларының хөй нуруузу социалистиг чарышта хаара туттуган. Бүдүрүлгеде профэвилел организациязының организакчы болгаш иштики ажылын бедик деңнелде тургускан. Местком даргазы В. Титов профэвилел активинге даянмышаан, янзы-бүрү комиссияларның болгаш эш-хуузунуң судунуң, дагдыныкчылар чөвүлелиниң, чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар эге организациязының ажыл-чорудулгазын улам идепкейжидип, оларның күжүн коллективке кижизидилге ажылын күштелдиреринче угландырып шыдаан. Ында профэвилелиниң ажылын бедик деңнелге тургусканы коллективтиң бүдүрүге планын күүседиринге дээштиг салдарны чедирген. «Сельхозтехниканың» Күрүне комитединиң бүдүрүлгелериниң аразынга чарышка бо «Сельхозтехника» каттыжыышкыны эрткен чылын каш удаа тиилекчи болган.

СЭКП-ниң Эрзин, Бин-Хем болгаш өске-даа райкомнарының организастыг киллистери, ССРЭ-ниң 50 чыды аттыг совхозтуң парткому, Кызылдың автосептелге заводунда партия эге организациязы болгаш өске-даа коллективтерде партийжи органнар профэвилел организацияларының ажылынче кичээнгейни улам күштелдирип, оларга шыырак билиглиг, организакчы коммунистерни быжыглаар дээш шудургу ажылды чорудуп турар. Оон аңгыда чамдык СЭКП райкомнары профэвилел организацияларының ажыл-чорудулгазының дугайында айтырыгларны бюро хуралдарынга ол-ийде чугаалажып, оларның ажылынга тодаргай уг-шигни берип турар.

Ынчалзажок чамдык партия организацияларының профэвилел организацияларынга удуртулгазы кошкак болгаш оларны шыырак билиглиг, эки организакчы кадрлар-биле быжыглаарынче шоолуг кичээнгей салбас чоруктар ам-даа бар.

Чаа Шагаан-Арыгның тудуунда 18, 20 дугаарлыг КМК-ларда, Бай-Халктың хлеб заводунда, ол-ла районда № 380 КМК-да болгаш өске-даа чамдык коллективтерде профэвилел организацияларының иштики ажылы сандаргай, социалистиг чарышты багай организастаан, ажылчыннарның ажылдан үнер-кирер чоруу хөй, сагылга-чурум кошкак. Ол хамаан чок дыка хөй профэвилел кежигүнери ай-айы-биле дадывырын безин хавыртпас таварылгалар бар.

Бо фактылар болза оларда профэвилел организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ажылының деңнелиниң чавызын херечилеп турар. Ынчалзажок ол бүгүну бо коллективтерде партия организациялары база СЭКП Таңды. Улуг-Хем райкомнарының организастыг киллистери тоомчалга албайн, оларны шыырак билиглиг, организакчы коммунистер-биле быжыглаарынче кичээнгей салбайн турар. «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелели ышкаш, хөй санныг ажылчыннарны хаара туткан профэвилелиниң тудуг комитединиң ажылы база-ла чогуур деңнелге чедир тургустунмаан.

Кызылдың пиво заводунда, Чадааның хлеб заводунда, Элегес-Аксының туйбу заводунда, Туранның мяш өелеткээр черинде профэвилел комитеттери бүдүрүлге планнарын күүседиринче ажыл-ишчилерниң күжүн моолизастап шыдаваан болгаш ол коллективтерде «хожудан турарлар чок ажылдаар» дээш чарыш дугайында чугаа шоолуг-ла чорувайн турар.

«ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгүдериниң бирги беш чылының 50 чыл оюнун дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында партия, профэвилел болгаш өске-даа хөй-шинти база ажыл-агый органнары организакчы болгаш идей-политиктиг ажылын онгу беш чылдың даалгаларын, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шинтпирлерин боттандырарынче, совет кижилериниң культуразының болгаш чаагай чоруунуң өзүлдезиниң сорулгаларынга ажылчы чоннарның чогаадыкчы энергиязын улам ыңай идепкейжидиринче угландырарының эргежок чугулазын база катап онзалап демдеглээн.

Бүдүрүлгени болгаш хөй-шинтиниң ажыл-херээн эргелеп башкарарынга чонну калбаа-биле киириштирер, ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын камгалаар, амыдырал-чуртталга болгаш социал айтырыгларны шинтпирлээр, идей-кижизидилгелиг ажылды калбартыр талазы-биле хөй талалыг, харыысалгалыг сорулгаларны профэвилелдери шинтпирлеп турар. Бо бүгүге оларның ролюн болгаш харыысалгазын өөдидер дээш СЭКП райкомнары, парткомнар база партия эге организациялары оларга партийжи удуртулганы доктаамал күштелдирер, оларның ажылының стилин болгаш арга-методун улам сайзырааңгайжыдар, оларда ажылдап турар коммунистерден негелдени күштелдирер хүлээлгелиг.

«Шын» солуннуң «КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН» бөгүн Эрзин районда «Мөрен» совхозтуң хойжулары Орус Сандыкчапович Намдалдың болгаш Рая Кан-Хөөевна Дулгуның чедиишкиннеринге турааскаадып көдүрген.

О. С. Намдал 360 хойдан 400, азы төрүүр 100 хойга онааштыр 111 хураганны, Р. К.-Х. Дулгу 319 хойдан 330 хураганны алгаш, менди доруктуруп турар.

МАЛЧЫННАР! МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕННЕЖИҢЕР!

Апрель 21 — коммунистиг субботник хүнү

НОРМАНЫ АЖЫРАР

Республиканың улуг-улуг бүдүүлге коллективтери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 109 чылынга тураскааткан коммунистиг субботник хүнү — апрельдиң 21-де күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн деңнелин бедидер, хөй продукцияны бээр деп шинтпирлээн. «Саа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогунда экскаваторжу Е. Фроленковтуң эгелекчи саналы-биле бүгү механизаторлар хүн нормазын 120 хуудан кудулатпас деп шинтпирлээннер. Ол ышкаш чер өрүмнээр станоктуң башкарыкчызы М. Хабаров болгаш өскелер-даа бүдүн чартыктан эвээш эвес нормаларны күүседирин шинтпирлээннер. Ниитизи-биле субботник хүнүнде чүс бежен ажыг кижи боттарының үлүг-нормазын дыка ажырарын аазаан.

* * *

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказынга субботникче бир мүң ажыг кижи үнер болгаш хүннүң даалгазын ыракта ажыр күүседир деп шинтпирлээн. Чижээ, үүрмектеп-сорттаар комплекстиң коллективи ол хүн 1000 тонна ажыг руданы болбаазырадыр, бедик болгаш бөдүүн сорттуг даг-дүгү арыглаар цехтериниң ажылчыннары пландан ажыр 30 тонна даг-дүгүн чүдүрүп чорудар. Арыглакчылар беш чылдың фондузунче 4400 рубльди шилчидерин доктааткан.

Барыын Сибирьниң тудугларынче баар, Кур черниң 25 чылы аттыг Бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомолчу отрядының киржикчилеринге

Эрим өңнүктер!

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шинтпирлеринге харыы кылдыр Барыын Сибирьниң шалыпчы комсомолчу тудугларынче аныяк эки турачыларның беш мүң кижилиг отрядын чорудар дугайында комсомолдуң үнелиг инициативазының дугайын ханы сеткил ханыышкыны-биле дыцнадым.

Коммунистиг тургузуушкунуң мурнуку шугумнарынга ажылдаар дээн силерниң чүткүлүүцер ленинчи комсомол, бистиң совет аныяктар дээш коммунистерниң, улуг салгалдың кижилериниң дүрүм ёзугаар чоргааралын болдуруп турар. Силериң эптузиазмыңарны, чурттуң кол одалга-энергетика комплекизин улам ыңай хөгүдеринге идепкейлиг киржиринге силериң беленіңерни партия бедин-биле үнелеп турар.

Эң чугула тудугларже чоруур деп турар Бүгү-эвилелдиң комсомолчу отрядын Кур черниң 25 чылы аттыг кылдыр адааны ханы уткалыг. Баштайгы кур-чержилериниң күш-ажылчы маадырлыг чоруун уламчылаарынга, партияның болгаш улустуң революстуг, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарын уламчылаарынга бистиң аныяктарывыстың беленіңе база катап бүүрүрзери, ол маадырлыг улуг болуушкунуң оске киржикчилери-биле бир дөмей, бүүрүрзери меңээ өөрүнчүг-дүр. Комсомол партияның кезээде ынаныштыг дузалакчызы чораан болгаш ындыг болуп арткан-даа.

Барыын Сибирьниң районларынче чоруур деп турар комсомолчулар тудугжу, монтажник, чолаачы, өрүмнекчи профессиялардыг болгаш өске-даа эргежок чугула мергежилдерлиг болуп турары эки-дир. Үр эвес үе эртерге, ол крайга силериң киржилгелер-биле улетпурүнүң улуг бүдүрүлгелери тургустунар, чаа хоорайлар болгаш суурлар өзүп келир, аңаа силер хоочун чурттакчыдар болу бээр болгаш бодуңарның ёзулуг аас-кежиңерни тып алыр силер.

Аныяк эки турачыларның Бүгү-эвилелдиң комсомолчу отрядының патриотчу үлегерин чурттуң аныяк оолары болгаш кыстары ышкы-биле деткиир база Барыын Сибирьниң кайгамчыктыг ажылнышчилериниң коллективтеринге чаа хөй муң аныяк энтузиастар немежир дээрзинге чигаанны турбас.

Силер, эштер, чиик эвес сорулгаларны шинтпирлээр силер, бергелер туруп келир. Ынчалза-даа оларны бистиң алдарлыг комсомолчуларывыс шинтпирлеп шыдаар дээрзинге ханызы-биле бүүрүрээр мен.

ВЛКСМ-ниң XVIII съездизинге партияның берген, чагыынга харыы кылдыр Барыын Сибирьниң нефть-газ комплекизин хөгүдеринге шефтээшкинин улам ыңай күштелдиреринің калбак программазын комсомол ажылдап кылган. Ол өндүр чаагай херекте бүгү эвилелдешкен республикаларның, крайларның болгаш областарның комсомол организациялары идепкейлии-биле киржип турар.

Силериң патриотчу ажылхеректериңерге чедиишкиннерни, партияның XXV съездизиниң тоогулуг шинтпирлерин, онгу беш чылдың онаалдаларын күүседири дээш демиселге чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни силерге, эргим өңүктер, чүректің ханызындан күүдем.

Л. БРЕЖНЕВ.

МАРТ 25-ТЕ КҮҮСЕТКЕН

Ажыглалга киирер тудугда

«Кызыл тудуг» эргелелинде дуржулгалыг бригадир Александр Григорьевич Пашковтуң удуртканы монтажниктерниң комплекстиг бригадазы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. Злобинниң аргазы-биле беш чыл улаштыр ажылдап турар. Бригада эптеп кылыр калбак панелдерден бажың тудуун чорудуп турар, бо талазы-биле оларның дуржулгазы улуг. МУРНАКЧЫ БРИГАДА БИРГИ КВАРТАЛДА ТУДУГ-МОНТАЖ АЖЫЛДАРЫНЫҢ ПЛАНЫН МАРТ 25-ТЕ 101 ХУУ КҮҮСЕТКЕН.

Кызыл хоорайның бешки микрорайонунда калбак панелден туткан чуртталга бажыңнары көвүдээн. Ында эң үстүкү ийи бажыңның аразында 280 орунлуг уруглар садының болгаш 80 квартиралыг чуртталга бажыңының тудуун А. Пашковтуң монтажниктер бригадазы чорудуп турар. Садиктің бир бажыңында ийиги каңдының ханазын эптеп доозун турар, өскези чүгле бирги каңдынга чедир бедээн.

— Мында Леонид Петрович Казанцевтиң звенозу ажылдап турар. Бо звено планын ажыр күүседип турар мурнакчы звено-ла болгай. Черле звеноларны шупту эки ажылдап турар, Б. Монгуштуң-даа, М. Рубовтуң-даа звенолары база Казанцевтиниңден дудак чок ажылдап турар—деп, бригадир биске чугаалады. Л. Казанцевтиң звенозу-биле тепшыжып, ийиги каңдка турувуста, моге кранның чүгү таваар чоокшулааш доктаан бээрге, ийи тудугжу ында-ла бардылар.

Бригадир чугаазын уламчылады:

— Бригада амгы үеде дөрт объектиде ажылдап турар. Ниитизи-биле 338 квартиралыг 3 чуртталга бажыңнарының болгаш 280 орунлуг уруглар садының тудуун чорудуп турар бис. Бир бажында соолгу шеверлел ажылдары чорап турар, ону чоокку хүнүерде ажыглакчыларга хүлээдир. Ийигизиниң дөртү каңдының ханаларын эптеп, салып турар. Үшкүзүүнүң таваан салырын доозун турар бис. № 8 бажыңның таваан салырын доозар чыгап турувуста, аңаа ажыглап турган кранывысты март 22-деп эгелеп өске объектиге шилчидиткен. Кран бар болза монтаж ажылдарын үзүктел чок чорударыга материалдар бисте бар. Ол ажылды соксатканындан айның тоңчүзүнге чедир 9 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылып болур арганы чидирдивис.

Бо бажың дээрге мурнунда тудуп турганывыс калбак панелдиг бажыңнардан ылгалдыг, чаа серияның бажыңы болур. Эптеп кылыр кезектериниң хемчээли улгаткан. Ийдыг кезектерни көдүртүрүнге 8—10 тонналы кедүрер күчүлүг кранар хереглеттинер. Олар эргелелде амгы үеге чедир чок болуп турар — деп, бригадир бодун дувуредип турар бодалдарын чугаалады. Кожавыста бирги каңды ханалаттынган бажыңдан чидигкөп оттар бирде улгадып, бирде чидип, бөстүп кээп туру.

— Ында дуржулгалыг каңнакчы Фёдор Сидоренко ажылдап турары ол — дээш, бригадир от уунче айытты. — Бистинде хоочун тудугжулар хөй. Бызаңчылар А. Язев, С. Науменко, каңнакчы Б. Конев, дузалаа ажылдары кылыр З. Мостовских оларның дуржулгазы улуг, ажыл-ишке эки үлегер-чижекти көргүзүп, аныяктарның мергежил чедип алырынга дузалажып турарлар. Звенолар удуртукчулары М. Рубов, Б. Монгуш, Л. Казанцев ажылды биллиглиг удуртуп турар болгаш боттары оныашкан ажылынга бедик харыысалгалыг.

Бистің турганывыс ийиги каңттан ырак эвесте чаа эгелеп каан тудуг көстүп туру.

— Демги чугаалап турганым № 8 чуртталга бажыңы дүү ол-ла болгай.—деп, Александр Григорьевич чугаалавышаан, ынаар утланды.

Бажыңның таваан салыры оңгарның бир ужунда чедир кылдымган. Ында эптээр кезектери чыый салып, белеткен каан болду. Доорбаш чудуктар аразында үш кижи ажылдаан тур, назыны улгады берген, ийлгедек сыныг кижи кертип каан мяштарны эптеп, тудуштурарын аныяк ийи оолга көргүзүп туру. Хоочун бызаңчы А. Язев профтехучилищениң сургуулдары-биле ажылдап турары ол.

Тудугну ынчаар кезээш, бригаданың вагончигинге келдивис. Ында самбырада А. Пашковтуң, ооң-биле чаржып турар Н. Ворониниң бригадаларының көргүзүглерин бижээн. Монтажниктиниң бригадазы чарыштыг эштерин ажып турары ында көргүзүглериниңде-не ыле.

—Бирги кварталды чедиишкиниг доосказ, арга-күжүвүстү санап көргеш, чаа хүлээлгени алдывыс. Ленинчи субботниктиң хүнүн таварыштыр, апрель 20-де дөрт айдарның тудуг-монтаж ажылдарының планын бүрүн күүседирин шинтпирлээн бис —деп, монтажниктиниң бригадири чугаалады.

Н. ООРЖАК.

ЧУРУКТАРДА: (үстүнде, солагай таладан) монтажниктер Н. Захаренко, В. Сокорцев, сургуул С. Горбунов, звено удуртукчузу Л. Казанцев; (ортузында) мурнакчы электрокаңнакчы В. Сидоренко; (адаанда) тудуг объектизинде монтаж ажылдары.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАЛ МИНИСТРИНИҢ ДУЖААЛЫ

№72

1979 чылдың март 27 — Москва хоорай

1979 чылдың май-июньда ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериндеи шериг албаны эрттиреринің доктаатканы хуусаазында албан эрттиргеннерни халаар дугайында болгаш шериг албанын эрттирери-биле хамаатыларның эолчеглиг келдиривлеринің дугайында.

«Бүгү-шинти шериг албанының дугайында» ССРЭ-ниң Хоойлузу-биле дүүштүр дужаарым болза:

1. 1979 чылдың май-июньда Совет Армиянын, Шериг-Далай Флодунуң, кызыгаар болгаш иштики шериглериниң хуралецинден 1979 чылдың июль 1-ге чедир шериг албаны эрттиреринің хуусаазы төнүп турар шериг албаныгларны курлавырже халаар.

2. Бо дужаалдың бирги үүлүү ёзугаар шериг албаныгларны курлавырже халааны-биле холбаштыр Совет Армияга, Шериг-Далай Флодунга, кызыгаар болгаш иштики шериглерге шериг албанын эрттирери-биле келдириишкиннің хүнүнде 18 хардаан хамаатыларны, а ол ышкаш келдириишкиниңден соңгаарлаткан хуусаазы төнген улут назылыг хамаатыларны келдирер.

3. Дужаалды бүгү роталарга, батареяларга, эскадрильяларга болгаш корабльдерге чарлаар.

ССРЭ-НИН КАМГАЛАЛ МИНИСТРИ
СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МАРШАЛЫ Д. УСТИНОВ.

Тувинская республиканская библиотека им. А. С. Пушкина

Лекция пропагандазы

ШЫНАРЫ, ДЭЭШТИИ ДЭЭШ

Ажылчы чоннуң ортузунга масса-политиктиг ажылды чоруларынга лекция пропагандазы база бир кол черни эдеп турар. Барыын-Хемчик районда «Билиг» ниитилелиниң 13 эге организациязында 243 лектор хаара туттунган. Олар ажылынын, эртем-билиниң айы-биле янзы-бүрү мергежилдиң кижилери. Районда лекторларның күжү-биле 1978 чылда ажылчы чоннуң ортузуға ниитизи-биле 1941 лекция номчуттунган. Ол болза 1977 чылга деңнээрге, 383 лекция хөй боон турар.

Районда 7 лекторий тургустунган. Школаларда, кодээ культура бажыннарында тематиктиг кежээлерни эрттирип турар. Бо талазы-биле ажылды Кызыл-Мажалыктың ортумак школазында ада-не, Кызыл-Мажалыктың Культура бажынында хоойлу-дүрүм лекторийлери эки чоруп турар.

Районда шупту 9 методиктиг секция ажылдап турар. Оон иштинде делегей байдалынын, кодээ ажыл-агыйның, хоойлу-дүрүм камгалалының талазы-биле секциялар эки ажылдап турар.

1978 чылда 1977 чылга деңнээрге хоойлу-дүрүм талазы-биле лекциялар хөй номчуттунган азы 150 лекцияны хөйну номчаан.

«Шекпээр», «Хемчик» совхозтарда парткомнар лекция пропагандазының талазы-биле ажылды эки удуртып турар. Ол совхозтарда «Билиг» ниитилелиниң эге организацияларының лекторлары 1978 чылда ниитизи-биле 250—300 чедир лекцияларны номчаан.

Чоп ортузунга хөй лекцияны номчуп, бо талазы-биле арга-дуржулгазы бедик лекторларның саны көвүдеп турар. Оларның чижээнге Кызыл-Мажалыктан В. Б. Чучун, Б. Д. Ооржак, «Хемчик» совхозтан Д. Т. Сарыглар, «Барлык» совхозтан В. С. Шурук, Ш. С. Сат, «Шекпээрден» Б. Б. Канзан, Ш. Д. Ооржак, Бижиктиг-Хаадан М. П. Чульдум оларны хамаарыштырып болур. ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга белеткел үезинде лекция, беседаларны совхозтарга, район төвүнүң организацияларынга график ёзугаар бедик деңнелге эртпирген.

Ынчалза-даа районнуң «Билиг» ниитилелиниң эге организацияларында чедир кылдынмайн турар ажылдар амдаа бар. Чамдык организацияларда эртип турар лекция, беседаларның шынары куду. Чижээ, «Барлык» совхозтуң Хөнделен, «Шекпээрниң» Аянгаты салбырларда, «Дөң-Терезин» совхозта лекция, беседаны доктаамал эрттирбейн турар. Хоойлу-дүрүм, мөзү-шынар дугайында чоруткан лекцияның саны көвүдеп турза-даа, кем-херек үүлгедин эвээжевейн турар. Оон чылдагааны—лекцияларның, кижизидилге ажылының дээштиниң, оон шынарының амгы үениң негелдезинге дүүшпейн турары болур. Ол ышкаш кодээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң дугайында болгаш аныяктар ортузунга лекциялар эвээш болуп турар. Районнуң чамдык удуртукчулары лекция, беседа шоолуг кылбайн турар.

Амгы үеде районнуң «Билиг» ниитилелиниң мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Бар четпестерни дарый чайладыр, лекция пропагандазының шынарын, дээштиин экижидер, онгу беш чылдың планныг онаалдаларын күүседириңче ажылчы чонну мобилизастаар, ССРЭ-ниң Дээди Советинге болган соңгулдаларга белеткелдиң үезинде лекция пропагандазынга чедип алдынган эки түүлдерни, бедик кодурлүүшкүнүң кошкатпас база кыштаглаашкында болгаш часкы тарылгага белеткелде ажылдап турар кижилер ортузунга лекция, беседаларны доктаамал кылып бөөр хүлээлге бистин мурнувуста туруп турар.

Б. ХОМУШКУ,
«Билиг» ниитилелиниң район организациязының харыысалгалыг секретары.

МОЛДАВ ЧЕРНИҢ ИНДУСТРИЯЗЫ

Сөөлгү чылдарда Молдавияның кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде улуг чаартылгалар болган. Ажыл-агыйлар бүдүрүлгениң хөй адырлыг структуразындан ону специализастаарынче болган концентрастаарынче шилчээн. Ол чорудулгалар ажыл-агыйлар аразының кооперациязының, агроүлетпүр интеграциязының, эртемниң бүдүрүлге-биле холбаазының бааазынга боттанган. Ол чорудулгалар чер болгаш мал ажылының бүгү адырларын, кодээ ажыл-агый техниказының ажыглалын, черлерни мелиорастаарын, химижиде-рин, кадрлар белеткээрин хаара туткан.

Ол бүгү чорудулгалар шепелде хемчээлин эрткен болгаш ам республикада үлетпүр хевирниң улуг бүдүрүлгелерин бүгү районнарда тургускан. Мал болгаш чер ажылының материал-техниктиг күүлерин улгаттырары-биле чергелештир, ажылагыйны башкарын чорударының болгаш эргелеп башкарарының шуут чаа системаларын тургузар талазы-биле ажылдарны калбак фронт-биле чоруткан. Молдавияда амгы үеде ажыл-агыйлар аразының 360 бүдүрүлгелери, комплекстери болгаш каттыжыышкыннары бар. Оларның кол фондулары 1,3 миллиард рубль четкен.

Кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин ынчаар эде тургузуушкуну чүге үндезилеттинген? Оон үткаары чүдел?

Совет эрге-чагырганың эгезинде-ле В. И. Ленин черни, чурттун экономиказының аграр секторунда күштерни болгаш акша-хөрөнгилерни мөөнгеп ажыглаарының теория талазы-биле үндезилеттинген идеязын чугаалаан турган. Ол идея практиктиг илерелин хуу ажыл-агыйларның баазазынга тургустунган колхозтарга көргүскен.

Кодээге ажыл-агыйны чорударының ол хевири кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин ажыктының, техниканы болгаш чер ажылының эң чаа методтарын улам чөп ажыглаарының күсели-биле социал-даа, экономика-даа талазы-биле дыка бедиткен, кодээниң ажыл-ишчилериңе амыдралды экижидериниң боттут болгаш деңаргаларын хандырган.

Ынчалза-даа эртем-техниктиг дештилгениң байдалдарында, сайзырааган социализм үе-чадазында чаңгыс ажыл-агыйга хөй адырлыг структура кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин хөгжүдезин кандыг-бир черге-биле саадады бөөр апарган. Тускайжыткан ажыл-агыйларның дуржулгазы болза дештилгелиг технологияны, механизацияны болгаш автоматчыдылганы долузу-биле ажыглап болур аргалар бар черлерге эң-не бедик түңнелдер чедип алдынганын көргүскен. Колхоз бүрүзү бодунда бар адыр бүрүзүнге интенсификацияның ындыг бедик деңнелин хандырып күш четпес турганы билдингир-дир.

Кысказы-биле чугаалаарга, хуу тараачыннарны колхозтарже мурнунда каттыштырып киирген ол-ла ленинчи идея социалистиг тургузуушкунуң амгы үе-чадазында интеграстаан ажылагыйларны тургузарынга чедирип келген.

Бис колхозтар аразының организацияларын тургузарындан эгелээн бис, олар ажылагыйларның тудут ажылдарының бүгү комплекизин боттарынга алган. Баштай ангыаңгы ажылдап турган ындыг организацияларның дуржулгазы оларны быжыглаарынга, капитал тудутпуң хемчээлин өстүрериңе, планнаашкыны чүрүмчударынга, материал-техниктиг хандырылгазынга чаңгыс аай удуртур орган керек дээрзин көргүскен. Ындыг орган республиканың «Колхоз тудуг» бүдүрүлге каттыжыышкыны болган. Каттыжыышкын бодунуң туруп келгени 20 чылдарының дургузунда бүдүрүлгениң болгаш социал-культураның 11 муң объектилерин ажыглалга киирген. Ол каттыжыышкынның 1978 чылда кодээге кылган тудут ажылдарының хемчээли 144 миллион рубль четкен.

Тудугнуң ындыг калбарыышкыны республикага мал ажылынга, үнүш-дүжүтке, мал чеми белеткээринге ажылагыйлар аразының тускайжыткан каттыжыышкыннарын тургускандан болдунган.

«Колхоз тудугта», ылаңгыя колхозтар аразының бирээзиле чылда 54 муң хаваннарны торудуп өстүрер, чедиштир азыраар болгаш семиртир комплекстерни, бирээзи-ле чылда мыйыстыг 6—8 муң бода малды өстүрер болгаш семиртир комплекстерни, хунажыннар өстүрер улуг комплекстерни, күш фабрикаларын тударын дааскан турган.

Мал ажылы — кодээ ажылагыйның эң-не нарын адырларының бирээзи. Колхозтарга мурнунда тургулаан үүрмек фермалар орулга чок турган. Оларга машиналарның бүрүн комплекстери, мурнакчы технологияны ажыглаар арга чок турган. Хол-биле кылыр ажылдың хөй продукциясының бот-үнезинге садыарлыг турган. Мал ажылын индустрия үндезининче шилчидериң амыдырал болула албадаткан.

Ажыл-агыйлар күжениннинкиннерин каттыштырган, күрүне чаалаанның дузазы-биле ажыл-агыйлар аразының үлетпүр хевириң улуг комплекстерин хаван, аныяк бода мал семиртири болгаш чедиштир азыраары-биле база хунажыннар өстүрери-биле, чуурга болгаш куш эъди бүдүрери-биле тургузар ажылды калбарткан. Ажыл-агыйлар аразының бүдүрүлгелери амгы үеде колхоз-кооператив секторунда бүгү эттиг 70 хуузун, чуурганың 75 хуузун бүдүрүп турар.

Ындыг концентрация болгаш специализация бижыг чем-суур тургузарынче онза кичээнгей салыын негээн, мооң ужурунда мал чемнери бүдүрериниң херээн база ола орук-биле чоруткан бис.

Ажыл-агыйлар аразының кооперациязының хөгжээни болгаш адырларның үлетпүр үндезининче шилчээни-биле техниканы ажыглаарының ажыктыын бедидериниң айтырыы тургустунуп келген. Ол айтырыг, ажыл-агыйларда машиналарның саны өскенинден, оларның күчүзү улгатканындан кодээ ажыл-агыйның энергия-биле чепсеглениишкини дыка бедээнинден, сөөлгү үеде онза ужур-дузалыг апарган. Молдавияның шөлдеринде амгы үеде Т-150, К-700, К-701, МТЗ-80 тракторлар, «Нива», «Колос» комбайннар болгаш өске-даа күчүлүг техника ажылдап турар. Ынчалза-даа тус-тус ажыл-агыйларда кодээ ажыл-агый культураларының шөлүнүң арай бичии болуп турарындан база машина-трактор парыгын септээриниң болгаш ажаарының чогумчалыг баазаларының чогундан ол техника долу күжү-биле ажыглаттынмайн турган.

Ажыктыг ажылдаарынга техниканы ажыглаарының чаа организастыг хевири керек апарганы илереп келген. Ынчангаан кодээ ажыл-агыйны механизастаарының болгаш электрижидериниң бүдүрүлге каттыжыышкыннары ынчаар тыптып келген. Ындыг каттыжыышкыннарның бирээзи 1973 чылда Чадыр-Лунг районнуң ажыл-агыйларынга тургустунган, аңаа мөөнгеп болур бүгү техниканы концентрастаан. Каттыжыышкынның балансызынга 1060 тракторларны, 285 комбайннарны, 7000 ажыг янзы-бүрү машиналарны, септелге мастерскаяларын, артык кезектер складтарын болгаш нефть продуктуларын киирген.

Машина-трактор парыгын концентрастааны, башкарылганы болгаш материал-техниктиг хандырылганы төпчүткени район иштинге техниканы таарый тургузаар, механизастаар ажылдарны бүдүрүлгениң адырларының аайы-биле тускайжыткан бир аймак техниканың улуг салбырлары-биле чорудар арганы берип турар.

Техниканы кады ажыглаар арга каттыжыышкынларның составында кирип турар ажыл-агый бүрүзүнүң экономиктиг хөгжүлдезинге бир дең бүдүрүлге аргаларын тургузары ышкаш, ындыг чүгүла социал-экономиктиг айтырыгны шиитпирлээрге эки салдарны чедирип турар. Мурнунда экономиказы кошкак колхозтар комплекстиг механизацияга четчир машиналарны шуптузун садып ап шыдавас турган, а быжыккан ажыл-агыйларга олар артыкшылдыг турган болгаш бүрүн күчүзү-биле ажыглаттынмайн турган. Ам болза бүгү-ле колхозтарда ажылдың кандыгдаа хевирин чорударына чүгүла херек техника ажылдап турар. Техниканы улам ажыктыг ажыглаары-биле районнарда хову ажылының, ногаа ажылының ажыл-агыйлар аразының улуг тарылга эдчештирилгелери тургустунган болгаш виноградтың улуг плантациялары, ажыл-агыйлар аразының садтары олурдунгулаан.

Ажыл-агыйлар аразының кооперастаашкының хөгжүдери нарын чорудулга. Ол бүгү кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин эде тургузары-биле, ону индустриялыг үндезининче шилчидери-биле холбашкан. Бо ажылды бис кодээ ажыл-агыйга күш-ажылдың ниитилел хуваалдазының бүгү факторларын болгаш угланышкыннарын, кодээ ажыл-агыйга мөзүлет бойдус болгаш бүдүрүлге-экономиктиг байдалдарның хөй хевирлиин барымдаалан чорудуп келген болгаш ынчаар чорудуп-даа турар бис.

Г. СТЕПАНОВ,
Молдав ССР-ниң Министрлер Чөвүзелиниң Даргазының оралакчызы.

(ПМА).

КӨРҮЛДЕ ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

ВЦСПС-тиң Президиумунуң 1976 чылдың декабрь 9-та күлээп алган доктаалынга дүүштүр күш-ажылчы херээженнериң күш-ажылынын, амыдыралының болгаш дыштанылгазының Бүгү-эвилел көрүлдезин сөөлгү ийи чылда чоруткан. Профоблчөвүлелдиң президиуму, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң күш-ажыл болгаш амыдырал айтырыгларының талазы-биле комиссиязы болгаш республиканың херээженнер чөвүлели ол көрүлдени эрттирериниң саавырын бадылаан, ону чер-черге организастаан.

Бүгү-эвилел көрүлдезин эрттирериниң кол сорулгазы күш-ажылчы херээженнериң чогаадыкчы, күш-ажылчы идепкейин, ниити билиин, профессионал деңнелин улам ынай хөгжүдери, бо айтырыгларже ажыл-агый база профэвилел органнарының кичээнгейин күштелдирери болур.

Үстүнде доктаалды удуртулга болдурган министерстволарның, ведомстволарның бүдүрүлгелериниң хөй кезиннге комиссияларны тургускан. Олар көрүлдени организастап, кордунген хемчегларниң болгаш киирген санал-опалдарының күүселдезин контрольдаан.

Көрүлдеге хамаарышкан айтырыгларны сайгарып көөрүн профоблчөвүлелдиң президиумунга болгаш профэвилелдериниң адырлар аайы-биле обкомнарынга база республиканың көрүлде комиссиязынга дааскан турган. Чугаалажын көрүүшкүнүнүң түңнелинде республика эмнелгезиниң эки дүржулгазын плакаттарга көргүзүп, нептереткен.

Республикада бүдүрүлгениң ынзы-бүрү адырларынга, эртемниң болгаш культураның айтырышына херээженнериң ролю бедип турар. Ам Тываның улус ажыл-агыйында бүгү ажылдакчыларның 49 хуузу херээженнер. Оларның муң ажыг хирези удуртур ажылдарда, соңгулдалыг албан-дужаалда ажылдап турар.

Көрүлдеге 300 хире бүдүрүлгелер, организациялар, 38 муң херээженнер киришкен. Профэвилел организациялары херээженнер чөвүлелдери-биле кады бодунуң ынзы-бүрү талаларлыг ажылын калбарткан.

«Үлегерлиг амыдырал-чуртталга дээш» конкурсту районнарга организастаан. Ол ышкаш коммунистиг күш-ажылдың шалынчылары, хойжу, саанчы херээженнериң слёттары эрткилээн. Суурларның школа назы четпээн уруглар албан черлериниң, сүт-бараан фермаларының санитарлыг байдалының, херээженнериң күш-ажылының камгалалының дугайында айтырыгларны доктаамал чугаалажып турган.

«Ие — бедик ат», «Октябрь болгаш херээжен кижи», «30 хар ажа бергенде» ышкаш чергелиг темалыг кежээлерни культура бажыңнарынга, кызыл-булуңнарга, библиотекаларга, агитквартираларга эртпирген. Чечектер, ногаалар, аъш-чем, чүрүлга болгаш ыяштан чазанылга уран чүүлүнүң делгелгелерин, лекцияларны күш-ажылдың болгаш дайынның хоочуннары херээженнер-биле, аныяктар дагдыныкчылары-биле ужуражылгаларны организастаан.

Ажылдап турар херээженнериң дыштанылгазын организастаарынче көрүлде үезинде улуг кичээнгейни салган. Санаторий-курорттарга эмнедириниң, дыштанылга бажыңнарынга, кадыкшылга пунктуларынга, профилакторийлерге баар путёвкаларны оларга хөйну берип турар апарган. Шушенскоеже, партизаннар түлчүүшкүннери болган черлерже, Тываның хоорайларынче, тайга станциязынга спорт маргылдаалары-нче үнүүшкүннерни, коллективтиг-биле театрларын калбаа-биле практикалап турар.

Херээжен ажыл-ишчилериниң медицина хандырылгазы экижээн. «Тыва кобальт», Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинаттарында аар ажылда ажылдап турар херээженнериң комплекстиг медицина шинчилгезин чорудуп турар. Комплекстиг планга дүүштүр республика эмнелгезиниң чанынга автобүдүрүлгелер, тудуг организацияларының талазы-биле цех участогу, 5 акушер участоктары республикада ажыттынган. Кызылдың херээженнер консультациязын чаагайжыды туттунган бажынче көжүрген.

Херээженнериң күш-ажылы колдан турар бүдүрүлге участоктарында күш-ажылдың байдалын экижидер, чигедир, таарымчалыг болдурарынга көрүлде улуг салдарны чедирген. Көрүлде үезинде бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаар болгаш автоматчыдар, хол-биле кылыр ажылды эвээжедир, күш-ажылдың байдалдарын нормада көрдүнген негелделерге дүүштүр тургузар талазы-биле 900 ажыг саналдар киргеп. Оон 700 хирезин боттандырган. Республиканың бүдүрүлгелериде механизастаан ажылдарда ажылдап турар херээженнериң саны өскен.

Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадында 400 кижи кирер амыдырал хандырылга корпузуң, эът-сөөк далганы кылыр заводтуң амыдырал хандырылга комплекизин, Хову-Аксында даараныла фабрикаазын, Кызыл хоорайда амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекизин, шупту 36 бүдүрүлгени болгаш цехтерни ажыглалга киргеп. Автосептелге заводунда, «Тыва кобальт» комбинатта болгаш өске-даа бүдүрүлгелерде амыдырал хандырылга бажыңнарын калбарткан болгаш туткан.

Херээжен ишчилериң мергежилин бедидеринче, холушкак мергежил чедип алырынче көрүлде үезинде улуг кичээнгейни салган. Ол үеде 9 муң херээженнер боттарының мергежилин бедиткен, барык 5 муңу ййиги мергежилди чедип алган.

Күш-ажылдың байдалдарын экижидер талазы-биле 3,5 муң ажыг хемчегларни күүседиринге ийи чыл иштинде 3,5 муң ажыг рубльди чыгдаан. Ап чоруткан хемчегларниң түңнелинде 8 муң херээженнериң күш-ажылының байдалы экижээн.

Херээженнериң күш-ажылының амыдырал-чуртталгазының болгаш дыштанылгазының байдалының Бүгү-эвилел көрүлдезин 1977—1978 чылларда эрттиргениниң түңнелдерин республиканың көрүлде комиссиязының хуралынга чугаалажып көргеп.

Республика эмнелгезиниң, Кызылдың сүт заводунуң коллективтери көрүлдени ооң негелделериңе дүүштүр эң-не бедик деңнелге чоруткан. Тараа продуктулар эргелелинге, агрохимлабораториңга, даараныла фабрикаазынга, Кызылдың аъш-чем болгаш үлетпүр бараанар садыынга, хууда чагыглар ёзугаар хеп даараар болгаш септээр фабрикага, Кызыл хоорайның харылзаа белдириңге бо ажылды база организастыг чоруткан.

Көрүлде доозулган. Ынчалза-даа бүдүрүлгете херээженнериң күш-ажылының байдалын экижидер талазы-биле ажылды моон-даа соңгаар сайзырааңайжыдып, уламчылаары чугула.

Ш. ОЧУР,
профоблчөвүлелдиң күш-ажыл камгалалының килдизинин эргелекчизи.

УСТЬ-ИЛИМСК ГЭС-ТЕ

УСТЬ-ИЛИМСК. (Иркутск область). Усть-Илимск ГЭС-тиң он алдыгы агрегадын эптээрин хуусаазындан үш хонук мурнады дооскан. Графикти мурнаарында «Ажылчын эстафета» принципин ёзугаар чарыш, тудуг болгаш монтаж ажылдарын билдилиг холбаштырары дузалаан. Сөөлгү агрегатты ажыглалга киргенги-биле гидростанцияның күчүзү 3 миллион 840 муң киловатт чедир өзер.

ТАРААГА — ИДЕГЕЛДИГ ШЫГЖАМЫРЛАРНЫ

СМОЛЕНСК. Тараа арыглаарының области ең улуг дээн комплекизин Рославль районунуң «Наша Родина» колхозунда ажыглалда киргеп. Дүжүт ажаап адыышкынының үезинде ол 1500 тонна тарааны хонук санында аштап, арыглап болур. Областың совхозтарында болгаш колхозтарында тараа арыглаарының тос улуг комплекстери бар.

ХООРГАЛДАРНЫ ДЕСКИЛЕП ТУРАРЫ

ЧЕБОКСАРЫ. Чувашияда хооргалдарже халдаашкынны чорудуп турар. Хөрзүн эрозиязына удур демиселдиң чугула үе-чадаларының бирээзи ам эгелээн: часкы сарыг үериң бүдүүзүнде харның эриирин таарыштырып турары ол. Хооргалдар — чүгле аная ээн чыдар черлер эвес, харын оларның кожаларында хову-шөлдерге доктаамал чыдар кыжаныышкын-дыр. Бо чылын ол автономнуг республика хооргалдардан 15 муң гектар тарылга шөлүн чаалап алыр.

(СЭТА).

Ы Р А К К Ы Ч Ө Ө Н Ч Ү К Т Е

МЕБЕЛЬ БҮДҮРҮЛГЕЗИ КӨВҮДЭЭН

Хабаровскиде чаа хевириниң мебельдерин шенээр лаборатория ажыттынган. Ол Ыраккы Чөөн чүк бүдүрүлгелериниң бүдүрүп үндүрген продукцияларының шынарын болгаш ынаныштыын бедидер сорулгалыг.

Хабаровск крайда мебель үлетпүрү дүрген темп-биле хөгжүп, сайзырап турар. Мында бедик механизастаттынган бүдүрүлге черлери чаартынган болгаш туттунган. Удавас Амурскиге чаа мебель фабриказы база ажыглалга кирер. Чылда ол он муң гарнитур бүдүрер күчүлүг болур.

Бо беш чылда Хабаровск крайга мебель бүдүрүлгези 1,6 катан өзер.

Ю. ВДОВИН.

Хабаровск.

• • •

ТАЙГА КЫРЫНДА ДЕМИР УДАЗЫННАР

Чаа туттунуп турар Колыма ГЭС-ти район төвү Ягодное-биле тудуштурып турар «Синегорье» деп подстанцияның бирги эзлчээ болгаш узуну 80 километр ЛЭП-220 ажылалга хүлээп алдынган. Тудугну ол ЛЭП-220 бүрүнү-биле электри энергиязы-биле хандырар аргалыг.

Бедик вольтулуг шугумларның демир чагылары шапкын хемнерни, тайганы болгаш ханы кашпалдарны таварты Омсукчанда «Дукат» рудниңче шойлүп бар чыдар. Бо чылын ол электри шугуму бүрүнү-биле тургустунар ужурлуг.

ЛЭП-220-ниң электромонтажниктериңе дуржулгалыг ужудукчулар Е. Филиповка болгаш Н. Карамыска баштаткан вертолёттар экипаждары дузалажып турар. Олар хөй тонна аар чагыларны булуттар ындында бедиктерге болгаш даглар ийлериңе чедирип турарлар.

Магадан областың төп районнарын Аркагалинск ГЭС-тиң электри энергиязы-биле ЛЭП-220 хандырар.

Г. КРАСНОГОР.

Магадан.

• • •

МЕЛИОРАЦИЯНЫ БҮДҮН ЧЫЛ ДУРГУЗУНДА

«Амурмелиоводстрой» трестиң ажылчыннары «Егорьевский» совхозка суттарылга системазын тудуп турган доосканы. Доң черге оңгар кастыпаан, аная таарыштыр хоолайларны хары угда салырын болдурар суттарылга херекселин трестиң чаартынчылары чогаадып кылган. Ол чорук бүдүн чылда ажылдаарын хандырган. Амур областа мелиорастыг ажылдарның дөрттүн бир кезээ кышкы айларда кылдынып турар. Техниканың сезонда хөй турар чоруу узуткаттынган, оон бүдүрүкчүлүү бедээн.

Беш чылдың эгезинден эгеде мелиораторлар Приамурьениң ажыл-агыйларынга 50 муң гектар чаартынган черлерни дамчылып берген.

А. КРАВЧЕНКО.

Благовещенск.

• • •

БҮДҮРҮЛГЕ ЧЕРЛЕРИНДЕ «ЭЪТ ЦЕХТЕРИ»

Приморье ГРЭС-тиң ажылдакчылары хаван ажаан тургузар ферма тудуун дооскан. Баштайгы 300 баш чаш хаваннарны бүрүн чемгерилгеде тургускан. Бо улуг кажаларда бүгү ажылдар механизастаттынган, хаваннарны дуржулгалыг специалистер ажаап турар. Энергетиктер оон чылдың-на 20 тонна ажыг хаван эъдин алырлар.

Приморьениң бүдүрүлге черлериндe 66 ындыг фермалар бар. Хаваннарны чемгеримге чем артыын болгаш комбикормнарны ажыглап турар. Картофель болгаш ногаа аймаан тарыыр шөлдер база бар. Бо чылын хоорайлар чоогунта болгаш үлетпүр төптериниң чоок-кавызынга дузалап ажыл-агыйларның сашын 150 чедир көвүдедир деп шиитпирлээн. Приморьениң хоорайларының болгаш ажылчын суурларының дүрген өзүп көвүдеп орар чурттакчы чонун мал ажылының продуктулары-биле хандырарын ол экижидер.

И. ПАЛАТОВ.

Владивосток.

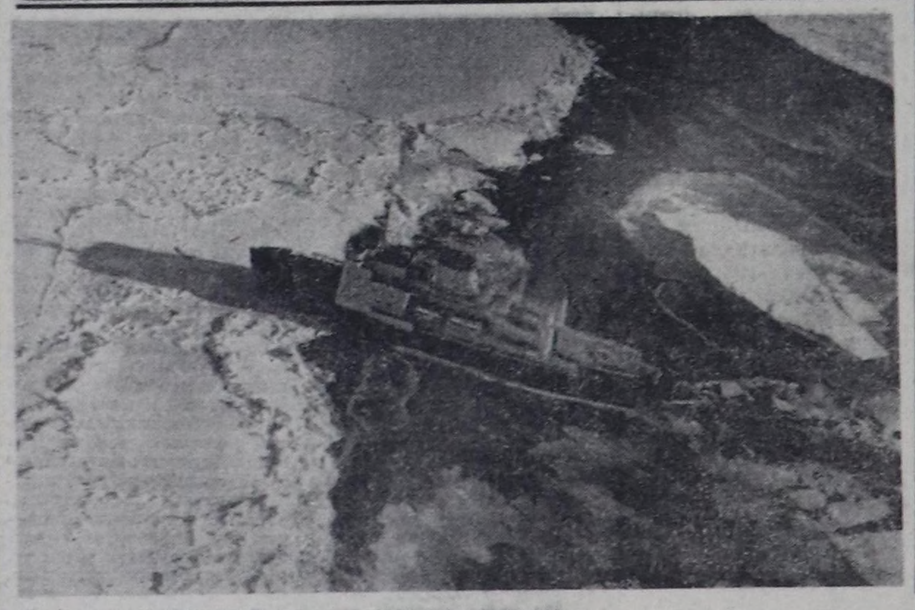

Магаданның далай садыг портунуң судноларын турар черлериндe бүдүн чыл дургузунда улус ажыл-агыйының баараннарын сөорткен судноларын доктаап турар. Охотек далай доца бөөр кышкы үеде судноларын чүгле ледоколдарының дузазы-биле шимчеп чорун турарлар. Находкадан, Владивостоктан болгаш өске-даа порттардан орук-туң эгезинде оларны улуг эвес ледоколдар удээр, а оон соонда узуну 500—800 километр эң берге участокка оларны Ыраккы Чөөн чүктүң далай пароходствозунуң күчүлүг ледоколу «Адмирал Макаров» эдертир. (Ону элээн каш чыл бурунгаар Финляндияга тудуп кылган).

Хөй айларның дургузунда эжиндирилгеге чоруур экипажка ында эң-не таарымчалыг байдалды тургускан. Суднода кинозал, библиотека, бот-өөредилгелиг студентилер өөренир класстар, спорт залы, эштир бассейн, фин чунар-бажың, кончуг эки столовая, дыштаныр салоннарлыг кают-компания болгаш өске-даа хөй чүүлдер бар.

Ледоколдуң экипажынга бо чыл онза берге болган. Аная-даазындан барык-ла ийи катап хөй кылдыр Охотек далайның бүгү кырының 90 хуузун улуг соок ужурунда дош туда берген.

Ындыг нарын байдалдарда «Адмирал Макаровтуң» экипажы бодунуң эзлчээн эрттирип турар болгаш оон ачызында Магадан портче судноларын үргүлүү кээп турар.

ЧУРУКТАРДА: «Адмирал Макаров» ледокол: ледоколда туруп турар вертолёттуң доштар аразында эң-не эптиг орукту тып алыры-биле хайгыыл кылып чорупканы.

Ю. ПЛЬЧЕНКОНУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Кижи болгаш оон ажыл-херээ

САМОТЛОРДА ДОКТОР

Хөй чылдарның дургузунда пех эмчизи боон ажылдан турар Т. Крысько нефть тывыштарын кезиринин трафигин ол хүн бир-ле дугаар үренген. «Бистин доктоpувусту чүгле онлагай таварылга туруп чыдын каан болур» — деп, Самотлорнуң нефтизин тып турар Нижневартовск нефть эргелелиниң начальниги Н. Сергеев чугаалаан.

Т. Крыськонуң «эмнелге пунктузу» долгандыр 140-140 километр дурттуг делгем девискээр. Ында насос станциялары, баараан паркталары, өрүмнээр тургузуулар бар. Чоокка чедир-ле маңаа кижи эрттинмес тулаалыг аргалар турган. Бо черлерни Т. Крысько чажындан билир. Болаага оон адазы хаит анчы бүгү назынында аннап чораан. А. Т. Крысько өөбелериниң шагдан бөөр мергежилин катташ, эмчилей берген.

Самотлорнуң нефтизиниң тывыкчылары ышкаш, кадык камгалад хандырылгазын ол шуут куруг черге эгелээн. Ам оон девискээринде кадыкшылганың үш пунктузу бар. Оларны шуптузун эки дерип кылган, эмчи дузазын чедиринге херектиг бүгү үүлдер бар. Оон аңгыда баш удур эмчи шинчилгелерин эрттирип турар.

Улус депутаттарының Ханты-Мансий округ Советниң депутадынга Т. Крыськону үш удаа соңгааны аная эвес. Оон бүгү ажыл-херек дээш сагыш човаашкыны долгандыр турар кижилерге үлегер боор. Нефть тывыжының черлериңе эмчиниң четпейн барганының чылдагааны депутат аайы-биле ажыл-херектер бүдүрүп турганы ол. Кадык камгалал, социал хандырылга болгаш спорт талазы-биле доктаамал комиссиянын кежигүнү депутат Т. Крысько Нефть үлетпүрүнүң министерствозундан келген харыысалгалыг ажылдакчылар-биле ужуражып, Нижневартовскиде тудуп турар поликлиниканың тудуун дүргедириниң айтырыын тургускан. Айтырыгны чедишкиниг шиитпирлээн. Тюменьниң соңгу черинге удавас база бир чаа эмнелге чери ажыттынар.

В. ЖИЛЯКОВ,
СЭТА-ның корр.

Нижневартовск,
Тюмень область.

Ногаажынын БҮЛҮҮҢ

УЧАСТОКТУ ШИЛИИРИ, РАССАДАНЫ ӨСТҮРЕРИ

Капуста, помидор, огурец болгаш өскедаа ногааларны кым кижи өстүрүксевес боор. Ындыг болганда, баштай-ла ногаа өстүрер участокту шилип алыры чугула. Ыжык, чылыг болгаш эц-не чырык, дескі, арганыг-ла болза, сүг чоогу черни шилип алыр. Ногаа культуралары эц-не үнүш-дүжүткүр хөрзүнге үпер. Хөрзүнүү күстен эгелеп белеткээр. Дүжүттү ажаап алган соонда, участокту арыглаап, 18—20 см ханы кылдыр чаргаш, илиртевейн арттырып каар. Чүге дээрге ындыг хөрзүнге чаъс болгаш хар суу сиинчел, үр уеде өл-шык чыдар. Чазын хар эрзен соонда, шыкты базырып, дырбаашаар. Хөрзүн болу бээрн билек-ле (ону билин алырда, хөрзүнү борбактай туткаш, черже аяар октаптарга, буазлбас болза, болу бергени ол) ынчан база катан андарар.

Ногаадан эрте, дүрген дүжүт алырда, хар эриваэнде-ле март айда, рассаданы бажынга өстүргеш, июнь эгезинде даштыгаа хөрзүнге аппарып олуртур. Рассадалап тургаш, бистин Тывага дыка хөй янзы ногаа культураларын өстүрүп болурун практика бадыткап көргүскен. Баштай-ла хааржакчыгаштарга довуракты ургаш, анаа үрезинин сырый кылдыр чажар. Оон үнүштүң бир-ийи бүрүзү үнүп келирге, кара довуракты кубиктерге, саазын стаканчыгаштарга тарады олуртур. Марттың төнчүзүнде помидор, огурец рассадазын тарып олуртур.

Помидор рассадазын өстүреринче онза кичээнгейни салыры чугула. Ылгап каан улуг үрезиннери марганец холуктуг ажыг калийниң бир граммын чартык стакан сугга эзилдиргеш, анаа 25—30 минута хире суп каар. Оон соонда оларны үштүп алгаш, арыг сугга чуггаш, ийи каът маллага орааташ бир градус соонсумаар черге 12 шак иштинде шыгжаар. Оон бажың иштинге хүнзеткеш, дүне база катап ындыг серии черге аппарып каар. Ынчаар ажаап өстүрген үрезинни хааржакка довурак ургаш, анаа олуртур. Бажыңга хүннүн-не чылыг черге тудар болза, өзүмнүн сывы үзүн, ырбыска болур. Ону болдурбазы-биле хүндүс температураны 18—20, дүне 8—10 градус кылдыр таарыштырып, бажың ишти аажок чылыг болза, форточканы ажыдын турар. Ол үеде үш хонгаш-ла бир катап чылбай суг-биле суттарын турары чугула. Чазын 10 градус чылый бээрге, рассадалыг хааржактарны даштыгаа 3—4 шак иштинде үндүрүп турар, оон үезин чоорту үзадыр.

Соокка шыдамык морковьту, редисканы, согуваны болгаш чочак-тараны апрель айда-ла олуртуп болур. Огурец рассадазын майның үшкү он хонуунда, доцат арткен соонда, олуртур. Июнь айның эгезинде хөй чылдыг согуваны, июльде—редисканы тарып олуртуп болур. Редиска, согуна, капуста үрезинин 1—2 см, огурецти 2—4 см, а бөбөларны 4—5 см хандыр хөмер.

Н. ОРТУН-НАЗЫН,

Бай-Тайга районнуң кадзэ ажыл-агый эргелелиниң үнүш камгалалының агроному.

БАЖЫҢ БҮРҮЗҮНГЕ

Тыва АССР-ниң кадык камгалал министри Н. В. Сизыхтың «Шын» солунга парлаттынган «Ногаа болгаш шын чемненилге» деп эгелиг үүлүн улуг сонуургал-биле номчаан мен. Ногааларда янзы-бүрү бүдүмелдер, ылаңгыя витаминнер кончуг элбек. Ынчангаш ногаалар кижиниң организминге мырыңай эргежок чугула-дыр.

Ногааның чаагай дүжүдүн өстүрүп алыры кижиниң бодундан хамааржыр деп бөдаар мен. Күзел, чүткүл турда чүүү-даа чедип ал болур болгай.

Бистиң Ийи-Тал суурда ногаа аймаа тарып өстүрүп турар кижилерниң саны чыл келген тудум көвүдеп турары өөрүнчүг. Оларга кино механики Наталья Ондарны, склад таңнылы Түлүш Дончанмайны, склад эргелекчизи Суге Көк-кысты, чурттакчылар Анна Хүнүү, Мария Баратмааны, Чаншай Байырны болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур. Бо эштер ногааларның багай эвес дүжүдүн ап турар.

Ынчалзажок суурнуң чамдык чурттакчылары «элезинниг черге ногаа аймаа үнмес» дээш, ол үнелиг зъш-чем культураларын тарыыр хаанг чок болуп турар. Ол шын эвес бодал-дыр. Ногаа тарып турар кижилер канчан багай эвес дүжүттү ап турар деп? Ногаа тарыыр участокту өдек-биле чемишчидин ап болур болгай. Бүгү-ле чүве кижиниң бодундан хамааржыр-дыр.

Суурда чаа бажыңнар түдүп турар. Оларның херимнери делгем, ногаа тарып өстүреринге аажок таарымчалыг. Ол черни ажыглап, анаа ногаа аймаан тарып өстүрер херек.

Эрткен чылын суурнуң 70 ажыг өрегези кедзөр ховуга картофель тарып олуруткан. Оон дүжүлү база эки болган. Ынчалза-даа ийи-чаңгыс кижилер улустуң картофелин оорлап калып алыр, үрегдээр чоруктар турган. Бо чылын ону болдурбазының шиитпирлиг хемчеглерин алыр херек.

Мен бодум хуумда бажың чаныда участогумга ногаа аймаан чылдың тарып турар кижи мен. Дүжүдү шымбай болур. Бүгүле чурттакчылар бажыңының чанында ногаа аймаан тарып өстүрери эргежок чугула. «Суурга ногаа тарываан чаңгыс-даа өреге турбас!» деп ындыг дозуну салыр ужурлуг. Ол дээрге чурттакчыларның боттарынга ажыктыг-дыр. Ногаа аймаа оларның боттарының база ажы-төлүүнүң кадыкшылынга чугула херектиг, азып-чемнин немелде курлавыры болур дээрзин болза чугуур.

И. БЮРБЮ.

Улуг-Хем район.

БАЖЫҢ БҮРҮЗҮНГЕ

Тыва АССР-ниң кадык камгалал министри Н. В. Сизыхтың «Шын» солунга парлаттынган «Ногаа болгаш шын чемненилге» деп эгелиг үүлүн улуг сонуургал-биле номчаан мен. Ногааларда янзы-бүрү бүдүмелдер, ылаңгыя витаминнер кончуг элбек. Ынчангаш ногаалар кижиниң организминге мырыңай эргежок чугула-дыр.

Ногааның чаагай дүжүдүн өстүрүп алыры кижиниң бодундан хамааржыр деп бөдаар мен. Күзел, чүткүл турда чүүү-даа чедип ал болур болгай.

Бистиң Ийи-Тал суурда ногаа аймаа тарып өстүрүп турар кижилерниң саны чыл келген тудум көвүдеп турары өөрүнчүг. Оларга кино механики Наталья Ондарны, склад таңнылы Түлүш Дончанмайны, склад эргелекчизи Суге Көк-кысты, чурттакчылар Анна Хүнүү, Мария Баратмааны, Чаншай Байырны болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур. Бо эштер ногааларның багай эвес дүжүдүн ап турар.

Ынчалзажок суурнуң чамдык чурттакчылары «элезинниг черге ногаа аймаа үнмес» дээш, ол үнелиг зъш-чем культураларын тарыыр хаанг чок болуп турар. Ол шын эвес бодал-дыр. Ногаа тарып турар кижилер канчан багай эвес дүжүттү ап турар деп? Ногаа тарыыр участокту өдек-биле чемишчидин ап болур болгай. Бүгү-ле чүве кижиниң бодундан хамааржыр-дыр.

Суурда чаа бажыңнар түдүп турар. Оларның херимнери делгем, ногаа тарып өстүреринге аажок таарымчалыг. Ол черни ажыглап, анаа ногаа аймаан тарып өстүрер херек.

Эрткен чылын суурнуң 70 ажыг өрегези кедзөр ховуга картофель тарып олуруткан. Оон дүжүлү база эки болган. Ынчалза-даа ийи-чаңгыс кижилер улустуң картофелин оорлап калып алыр, үрегдээр чоруктар турган. Бо чылын ону болдурбазының шиитпирлиг хемчеглерин алыр херек.

Мен бодум хуумда бажың чаныда участогумга ногаа аймаан чылдың тарып турар кижи мен. Дүжүдү шымбай болур. Бүгүле чурттакчылар бажыңының чанында ногаа аймаан тарып өстүрери эргежок чугула. «Суурга ногаа тарываан чаңгыс-даа өреге турбас!» деп ындыг дозуну салыр ужурлуг. Ол дээрге чурттакчыларның боттарынга ажыктыг-дыр. Ногаа аймаа оларның боттарының база ажы-төлүүнүң кадыкшылынга чугула херектиг, азып-чемнин немелде курлавыры болур дээрзин болза чугуур.

И. БЮРБЮ.

Улуг-Хем район.

ӨЙҮ КЕЛГЕН

Сибирьниң болгаш Ыракы Чөөн чүвүүн районнарынга чоорааның үезинде СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев кедзөр ажылагыйның продуктулары-биле, ылаңгыя картофель болгаш ногаалар-биле чурттакчы чонну четчири-биле хандырар төлөөде, ногааларны хамаарышкан черлеринге бүдүрерин көвүдеринче онза кичээнгейни угландырган. Ынчангаш мен Бай-Тайга районнуң Кызыл-Даг суурда пенсионерлер Ондар Тамбаевич Ойдуп биле Таная Байыр-ооловна Ойдуп оларның ногаа аймаан өстүрүп турарын маңаа чугаалаар бодадым. Эрткен чайын аңаа чоораан кижи мен. Оларның бажыңының турар чери дыкала таарымчалыг, буга суу база бар, кодан девискээринде чодураа, тал, долаана дээш янзы-бүрү ыштарны бир-ле садыгаш кылдыр тарып олуруткан.

Чайын оон хөлегезинге олурарга безин онза таарымчалыг. Элээн каш сотка черде картофельди тарып каан, оон үнүжү тергиин, чечектелип келген турар.

— Моон кайы хире дүжүт алыр силер?—деп, Ондар Тамбаевичиден айтырарымга: «60—70 шоодайдан черле кудулавас—деп, ол чоргаар харыылады.—Чайын үш хире суттарар, бок үнүжүн аштаар болгаш чемишчидилгени төгер бис.»

Янзы-бүрү клеткаларда ногааларга баргаш, ону ажаап өстүрүп турар бажыңның херазөн өзи Таная Байыр-ооловна-биле чугаалажып, ногааларын сонуургап көрдүм. Ында янзы-бүрү ногаалар: согуна, огурец, помидор, кезер кулча, чеснок дээш, черле чокла чүве чок болду. Оон ынай инек-караа, кызыл-кат эки суттарарга чаагай дүжүттүг болур чүве-дир.

Бажың иштинде кудукту каккаш, мотор тургузуп алган, оон узун шланг-биле ногааны суттарарга хала чок.

Бо чылын кедзөнин ажылышчилери өреге бүрүзү ногаалыг болзуп дээш, янзы-бүрү ногаа үрезиннерин чоорааныр өйүнде тыпчып, буга-сумуну тыртып, чер чарын алырынга техника-биле совхоз бүрүзү дузалаар болза чугуур.

Бо дугайында солунларга бижип, радио, телевизорга дыка-ла хөй чугаалап келген. Ынчалза-даа совхозтарның улуттукчуулары ону улуг-ла кичээнгейге албас чоруктарны моон соңгаар соксадырының өйү келген.

Чижээлээрге, чазын ногаа тарылгазының үезинде янзы-бүрү ногааларның болгаш ылаңгыя картофельдин үрезини тывылбайн баарга, Кызылдың базаарынче маниаар чүве болгай. Аңаа баарга, улуг эргек дег бичии картофель үрезинин бир кочалды 2 рубль дээр. Ам канчаар, алыр ужурга таваржыр. Оон черле эки дүжүт албас чүве.

Ынчангаш 1979 чылдың часы үезинде өреге бүрүзүнге ногаа ажылын организаттарын кедзөр черлерге совхозтарның удуртукчулары, Советтер, эц ылаңгыя хереженнер чөвүледдери, агитквартиралар чорудары чугула деп бодаар мен.

С. САНДАН.

БИЧИИ ФЕРМАЛАРНЫҢ АЖЫЫ

Николаев областың Первомай районунуң хууда тоолай өстүрүкчүлери бо чылдың кышкы айларында белеткел пунктуларына 15 мун тоолайларны — эрткен чылдыындан үсчок хөйнү дужаган.

Районда тоолай өстүрериниң эки тура эштежилгеин тургускан. Оон кежигүннери — пенсионерлер, бажың эзлери, колхозчулар, совхозтарның, үлетпүр бүдүүлгелериниң ажылчыннары, албан-хаакчылар болгаш үстүү класстарның өөреникчилери — шүүгү алды мун кижи. Тоолай өстүрүкчүлериге бо чылын үс тонна ажыг мал чеми тарааны берген. Хоорайның үлетпүр бүдүүлгелери шеф дуазы-биле мун беш үс клеткаларны, 10 тонна сывырган-демир сеткаларны болгаш өске-даа херекселдерни чайгы үеде кылын бээрин шиитпирлээн. Эштежилгениң кежигүннери ег-бүле фермаларының продукцуузун бедидер дээш хөйнү кылын турар. Чижээлээрге, тоолайның эц дээре уксааларын өстүрер тускай черни тургускан. Аңаа алган тоолай ооларын чиик өртекбиле эштежилге кежигүннериге садар.

Хуу арга-биле тоолай өстүрериниң ажыктынын эрткен чылдың түннелдери бадыткап турар. Чыл дургузунда күрүнеге эки шынарлыг, кадыкшылтага ажыктыг 367 тонна эштти саткан.

Первомайның тоолай өстүрүкчүлериниң дуржулгазын областа калбаа-биле нептереди турар. Бо чылын дузалал ажыл-агыйларынга тоолайларны дөрт миллион хирени — эрткен чылдаазындан бир миллионну хөйнү өстүрериң шиитпирлээн.

А. СИРОШ,
СЭТА-ның корр.

ПОРТУГАЛ КОММУНИСТЕРНИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

САНТАРЕН. (СЭТА). Португал коммунистиг партияның организаттааны частың байырлалынга он-он муң кижилер киришкен. Ол байырлал демократтыг күштериң сырый каттыжарының, апрель революциязының чаалап алышкыннарынче барыын үзелдиг күштериң шаан халдаашкынынга удур демисежир деп оларның шиитпирлииниң демдээ-биле эрткен. Сантаренниң кодзө ажылагый ярмарказының девискээринге үш хонук дургузунда кооперативтериң продукциязын делгеп көргүскен, коммунистериң ажыл-чорудулгазын тайылбырлап турар фотоделгелгени чоруткан, марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын, ПКП-ниң документтелерин, португал ыында совет журналдарны, демдектерни маркаларны, пластинкаларны садып турган ном киоскилери ажыдап турган.

Байырлалдың киржикчилерине ПКП-ниң Чингине секретары А. Куньял иштики политиктиг байдал дугайында чүве чугаалаан.

Чазактың политиктиг шугуму күш-ажылчы улустуң эргеажыктарынга удур, молчулгени күштелдирериниче, ажыл төлевирин өстүрбезиниче, чурттакчы чонуң амыдырал деңнелин кудуладырыныче, эргелерни болгаш хосталгаларны кызыгаарлаарыныче, апрель революциязының кол чаалап алышкыннарын чок кылырынче угланган деп, ол айытты.

Ажылчы хонгар, демократтар улустуң калбак массалары политиктиг доктаамал чорукту хевээр арттырарынга сонуургалдыг болгаш амгы кризистен конституция өзугаар үнүп болур.

Амгы үеде амгы чазакка болгаш амгы политикага хамаарыштыр боттуг демократтыг шиитпир туруп турар деп, оратор оон ыңай чугаалаан. Оон-биле холбаштыр республиканың хуралында коммунистер болгаш социалистер хөй кезин бооп турар деп, ол сагындырган.

Революстуг чаалап алышкыннары болгаш конституциялы быжыглаары дээш, реакциялы чименишкиннеринге удур, өзулуг демократтыг чазакты тургузары дээш демисеелге чурттуң бүгү ажылчы чонларының база демократтарының чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын быжыглаарынче ПКП-ниң Чингине секретары кыйгырган.

Болбурзектиң судалы

СЭТА-ның КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

Л. И. БРЕЖНЕВ: ССРЭ-ниң болгаш Франциянның улустарының эрге-ажыынга

ПАРИЖ. (СЭТА). Москвага ам болур дээди деңнелге совет-француз чугаалажыыш, кыннар-биле холбаштыр француз-совет садыг палатазының органы «Торговля и сотрудничество» деп журнал ийи чурттуң арамында садыг-экономиктиг кады ажылдажылганың чедишкинниг хөгжүп турарының айтырыгларынга тураскааган тускай номерни парлап үндүрген. 400 хире француз болгаш совет садыг база үлетпүр фирмаларын, банкыларны, ассоциацияларны болгаш эртем-шинчилел институттарын каттыштырып турар француз-совет садыг палатазы болза ССРЭ биле Франциянын аразында хөй талалыг, кайызынга-даа ажыктыг кады ажылдажылгазының улуг база нарын механизминиң чугула кезээ болур.

Журналдың номери номчукчуларга СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң болгаш Француз Республиканың Президентизин В. Жискар д'Эстэнниң кыйгырыглары-биле эгелээн.

Леонид Ильич Брежнев мынча деп бижээн:

Чүүүн-даа мурнунда бистиң ийи чурттарывыстың удуртулгазының эвлечлиг ужуражышкынынын бүдүүзүнде оон арыннарынга чүве бижиринге чалааны дээш «Торговля и сотрудничество» журналдың редакциязынга өөрүп четтиргенимни илереттим.

Президент Жискар д'Эстэн Совет Эвилелинге аная эвес болгаш харысалгалыг үеде чедип келир. Ол нарын чорук совет-француз харылзааларда кандыг-бир бергедээшкиннер-биле тургустунмаан. Харын сыр-дедир, Франция-биле бистиң харылзааларывыс долузу-биле эки хөгжүп турар. Олар кады ажылдажылганы, чавырлышкынны ханыладырыныче, делегей амыдырадынга эки кожа-хелбээ чоруктуң принциптерин бадыткан тургузарынче тодаргайы-биле угланган. Нарын чорук — чүвелерни бодунуң аттары-биле адаалыцар — улустарны дөлир атказар «соок дайынныг» үезинче тыртарын. ССРЭ-ниң Франциянын болгаш өске-даа чамдык чурттарның идеокейлиг киржиишкини-биле чедип алдынган делегей политиказында бүгү эки үүлдерни чок кылырын оралдажып турар янзы-бүрү куштериң идеокейжээн-биле боон турар. Ол районда боо-чепсекти болгаш шериглерни, бистиң бодалывыс-биле алырга, эмин эрттир мөөнээн-даа болза, Европа чавырлыышкындан өскелерден хөйну ойнап алган. Амдыызында ол амыы үениң делегей хөгжүлдезиниң кол угланмышкыны болур чавырлышкынга удур турун турар мыдыг багай чорудулгаларның салдарынга өскелерден эвээш таварышкан. Үзүктелиишкинвер болбазын дээш, күрүнелериниң чөпшээрежиишкиннери өссүн база бажыктын дээш ам-даа эвээш эвес ажылдаар ужурлуг. Мурнукузу ышкаш маңаа хөй үүлдер Совет Эвилелиниң болгаш Францияның кады хөделиишкиннериниң база күжениишкиннериниң дүүшээнден хамааржыр.

Совет-француз хөй талалыг харылзаалар ажыл-ишчи холбааларның бажыг фундаментизинге даянган. Ол фундаментиниң тургустунган чугула кезектери болза садыг, компенсация дугуржулгалары, атомну тайбың ажыглаарындан космосту шинээдип алырынга чедир эртемнин болгаш техниканың кол талаларынга кады ажылдажылга болур. Бистиң экономиктиг харылзааларывыстың ролюн билирин Президент Жискар д'Эстэннин талазындан кезээде корүп келген мен.

Сайзырацгай болгаш кайызынга-даа ажыктыг садыг, экономиктиг кады-ажылдажылга болгаш улам-на улуг хемчээлдерге үлетпүр дуржулгазы-биле, эртем-техникти бодалдың түннелдери-биле солчулга ийи чурттарга материалдыг дешилгего идигни бээр. Совет Эвилелинге-даа, Францияга-даа улустарга билдингир-ле ажыкты чедирип турар. Бис экономиктиг солчулганың деңнели болгаш шынары моон соңгаар-даа өссүн дээш турнуп турар бис. Ол бүгүнү чогуур дугуржулгаларны чарарының аргазы-биле шыдаттынар-ла болза үр хуусаалыг үндезинче шилчиткеш, бүдүрүлгениң кооперациязы болгаш специализациязы ышкаш кады ажылдажылганың мыдыг перспективтиг хевирлерин дидими-биле кылыры херек боор.

Бо чылдың март айның төнчүзүнде Президент В. Жискар д'Эстэн-биле ам болур чугаалажымышкынарга бо болгаш өске-даа темаларның үнүп келириниге чигзиниг турбас. Ийи чурттуң улустарының эрге-ажыктарынга политиктиг, экономиктиг болгаш өске-даа таларга чаа чедишкиннерни төлевилээр арганы Совет Эвилелинче оон аян-чоруу бээр дээринге бис бүзүрээр бис.

Француз-совет кады ажылдажылга болза делегей чавырлышкынының эц чугула фактору болур, Франциянын даштыкы политиказының доктаамал фактору болур деп, журналдың номчукчуларынга В. Жискар д'Эстэннин кыйгырыында айыткан. Ол кады ажылдажылга француз чазактарның бирги эзлчеглиг сорулгаларының аразынга артык эргелиг черни кезээде эзлен келген. Ол кады ажылдажылганы тургузуп келгеннерниң баштайгыларының аразынга мен болум кирип турган болгаш оон бүзүрелдиг талалакчызы болуп арткан мен.

Ол кады ажылдажылганың нинти түннелдери болза амгы үениң чугула чедишкини болур болгаш келир уеде хөгжүлдениң магадылалы болур.

Херек кырында 1970—1974 беш чыл дургузунда бараан саарылгазын ийи катап өстүрер талазы-биле соруулганы шиитпирлээнн 1975—79 чылдарда бот-боттарының аразында садытның хемчээлин үш катап өстүрериниң сорулгазын идип үндүрер арганы берген. Ону бис 1977 чылда Рамбуйта президент Л. И. Брежневтиң болгаш мөөн чугаалаан күзелдериис-биле дүүштүр бо чылдың төнчүзүнде маңаа турар бис. Эрткен үеге деңнээрге бистиң садыгыыс улам-на таарышкан хөгжүп турар деп аңаа немеп каайн.

Үлетпүр кады ажылдажылгазының талазы-биле сөөлгү чылдарда улуг, а чамдыкта харын-даа сонуургаачыг чедишкиннер чедип алдынган деп, кыйгырыгда оон ыңай демдеглээн. Фундаментилдиг болгаш хереглел шинчилээшкиннериниң хөй угланышкыннарынга алзан эки түңелдерни берген эртем-техниктиг кады ажылдажылга болза бистиң ийи чурттарывыстың чурттарывыстың аразында технологтуг, үлетпүр болгаш садыг солчулгазынга чаа илигин берин турар тодаргай угланышкыннар болгаш төлевилелдер талазы-биле кады ажылдажылганы тодаргайлаар.

Бо чылдың март айда Москваже мөөн аян-чоруум бир эвес кады ажылдажылганың хевирлери өскерлин болурдаа болза, оон алыс утказы өскерлиш чок хевээр артар дээрзин бадыткаарынга арганы бээр. Президент Л. И. Брежневтиң чалааны-биле ССРЭ-же бар чыда, француз-совет харылзааларның келир үезинге бүзүрээр мен. Ол кады ажылдажылганың чедишкинин хандырар айтырыгларны президент Л. И. Брежневтиң улуг ужур-дузалыг деп санаан турарын мен билир мен. Оон-даа артык, совет экономиканың үргүлүү өзүлдези, оон чайгылыш чокка сайзырацгайжымыры, ССРЭ-ниң бойдузунуң улуг байлактары ССРЭ биле Барыын чүктүн аразында технологтуг болгаш үлетпүр харылзааларын келир үеде доктаамал шинчилиг болурун хандырар ужурлуг. Ол солчулгаларга телептиг черни француз үлетпүрүнүң эзлээрин күзеп турар мен.

ВСР-НИҢ ДХМ-НИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ХАНОЙ. (СЭТА). 1977 чылдың июнь 10-да вьетнам талага дамчыдып берген Кыдаттың ДХМ-ниң меморандумун Пекинде парлап үндүргени-биле холбаштыр ВСР-ниң даштыкы хөрөктер министерствозунуң төлөөлекчизи медеглел кылган.

Ол меморандумну КУР-нуң Күрчөвүлелиниң премьериниң оралакчызы Ли Сяньянь 1977 чылдың июнь 10-да ужуражышкынын үезинде ВСР-ниң чазаанның премьер-министри Фам Ван Донгка дамчыдып бергенин төлөөлекчи сагындырган. Меморандум ийи чурттуң аразында харылзааларда дүшкүүрүүг чорукту өөскүдүп үндүрер болгаш ол дээн харысалганы Вьетнамче чаа каар сорулгалыг.

Ужуражышкын үезинде Фам Ван Донг Кыдаттың хоп-мегге нүүлдээшкиннерин болгаш ВСР-же оон семээшкиннерин долузу-биле ойтур шапкан. Кыдат тала шагдан бээр Вьетнамга вайыралдыг эвес харылзааларны илередип келген, ВСР-ге хамаарыштыр хоп-мегге нүүлдээшкиннерни хөй удаа чорудун келген деп, вьетнам чазактың баштыңы онзалап демдеглээн.

Вьетнам улус кыдат улус-биле найыралды улуу-биле үнелеп көрүп турар болгаш ийи чурттуң аразында бүгү чөрүлдээлерни чугаалажыышкынынарның дузазы-биле шиитпирлээринге вьетнам тала белен деп, премьер-министр база демдеглээн.

Амгы үеде кыдат таланың меморандумну парлап үндүргени болза кыдат болгаш делегейниң хөй-ниитизин мегелээр база мурнукузу ышкаш дешилгелиг бүгү кижи төрелгетениң күштүт удурланышкынын болгаш буруу шаамышкынын болдуруп турар Кыдаттың чагырыкчы белүктериниң кысын үндүрген агрессчи дайынын агартыр соруулгалыг деп медеглелде онзалаан демдеглээн.

Ылаш-ла эжелекчи болгаш улуг күрүнезирек политиканы чорудун турар Пекиниң узуртукчулары ийи чурттуң аразында харылзааларны улам-на улуу-биле бансыраадыр дээш бүгү-ле үүлдерни кылын, Вьетнамның болгаш Кыдаттың улустарының аразында чаңчыл болган найыралды болгаш эц-сеткил каттыштырылгазын доктаамал кошкадын келген деп, ВСР-ниң ДХМ-ниң төлөөлекчизи медеглээн. Боттарының кара сагыштыт хөделиишкиннериниң уржуктары дээш олар долу харысалганы чүктээр ужурлуглар. Ол айтырыг талазы-биле материалдарны вьетнам тала удавас парлап үндүрер.

МИТИНГ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). «Нью Уорлд ревью» журналдың организаттааны АКШ-тың демократтыг хөй-ниитизиниң аңаа болган митингизи «Стратегиг боо-чепсекти ыызыгаарлаарының ийиги чадазы болза тайбың дээш болгаш чепсегленишкинни дүжүрер дээш демиселдиң төөгүзүнге эргилделиг үүлү» болур деп лозун-биле эрткен.

ССРЭ-ниң өөмнээзинден Совет күрүнеңиң удуртукчузу Л. И. Брежневтиң идеи үндүрген саналдары бүгү-ниитин тайбыныы хандырарынче болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрериң соксадырынче угланган болганда оларны эц-не кичээнгейлиг-биле өөренип көөр ужурлуг деп, митингиге АКШ-тың Тайың чөвүлелиниң күүскомунуң кежигүнү М. Соломон медеглээн. Стратегиг боо-чепсекти ыызыгаарлаар дугайында чаа дугуржулганы чарарын американнарның 80 ажыг хуузу деткин турар.

ИРАНДА БАЙДАЛ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Чурттуң келир үеде күрүне тургузуунуң дугайында айтырыг талазы-биле март 30-да чорудар дээн санал-опал айтырышкынынга белеткел Иранда доозулган. Ол санал-опал айтырышкынының сорулгазы болза 2,5 муң чыл дургузунда туруп келген иран монархиязы (хаанныг тургузутну) чок кылырын юридиктиг чорудары болур.

Санал-опал айтырышкынын иран улустуң каржы-дошкун хаан ёзу-чурумуна удур хөй чүс чылдарда чорудуп келген демиселинге түңнелди үндүрер деп нацияга кыйгырыг кылгаш, аятолла Хомейни чугаалаан. Ол санал-опал айтырышкыны ислам революциянның тиилелгезин бижыглаар. Бодунуң национал хүлээлгезин күүседиринче болгаш ам болур бадылаашкынга идеокейлин-биле киржиринче бүгү иранналары ол кыйгырган. Революциянның дайынынарынның кылыш болур чөнгээлээшкиннерин ол чугула ажылдың үезинде болдурбаазы-биле бедик серемчилелдиг болурунуң эргежок чугулазын Хомейни онзалап демдеглээн.

Улуска хамаарыштыр каржы-дошкун кем-буруулуг үүлгедиглерни кылган хаанның талалакчыларын илередирин болгаш харысалга хүлээдирин иран арге-чагыргалар үргүлүлеп турар. Тегеранның радиозунуң дыңнатканы-биле алырга, чоокку хүннерде хаанныг ёзу-чурумунуң 27 талалакчыларын, оон иштинде хаанның үезинде дээди командылал албан-дужаалдарга турган 7 генералларны суттаар. САВАК дээр чажыт полициянның агентилери болгаш хаанның гвардиязының офицерлери март 29-ка чедир боо-чепсээн дужаан бербес болза, оларны контрреволюстуг кижилер деп саналар болгаш шиидер деп, революстуг трибунал чарлаан.

ДЕМОКРАТИЯНЫ САДЫП ТУРАР

ВАШИНГТОН. (СЭТА-ның корр.) Политиктиг эрге-чагырга дээш демиселге АКШ-тың монополиялары боттарының талалакчыларынга сонгулдалыг албан-дужаалдарны садып бээр дээш акша-хөрөңги харамнанмайн турар.

Туруп турар федералдыг хоойлулар кандыг-бир кандидаттың сонгулда фондузунга монополиялардың дорт дадыыр киирерин хорутдап турар-даа болза, бүдүрүлге ээлери политиктиг хөделиишкиннерниң комитеттери деп адаар үүлүү тургузуп алгаш, ол байдалдан чииги-биле үнер арганы тып алганнар. Ол кажарлаашкын чедишкиннинг болган. Бир эвес 1975 чылдың эгезинде чуртка мыдыг комитеттериң саны 600 хире турган болза, амгы үеде оларның саны барык 2000 чедир өскен. Корпорациялардың чазыт «филиалдары» боон, олар хөрек кандидатуларны шилип ап, оларга акша-хөрөңги берип, агитас аян-чорухтарны организаттап турардар. АКШ-тын конгрезинге 1977—78 чылдарда сонгулда кампаниязынга, албанның сан-түүү-биле алырга, политиктиг хөделиишкиннер комитеттери 77 млн. ажыг доллар чарыгдаанар.

Чурукчу: Л. ГОРОХОВТУҢ планады. «Плакат» деп ном үндүрер чер.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Египетте чурттакчы чонуң бижик билбес чоруу эң чидиг социал айтырыгларының бирээзи болуп артышаан. Школа назылыг ийи чүс бежен муң уруглар чыл санында-ла өөредилгеге хаара туттунмайн. баар.

ЧУРУКТА: Каприин бо бичии чурттакчызы школа орнунга найысылалдың кудумчуларын ширбир ужурга таварышкан.

М. БАРНАУСКАСТЫҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ДӨРТЕН ЧЫЛ БОЛУР

Кара-Хөл ортумак школазы тургустунганындан бөөр бо чылын 40 чыл болур. Мурнун хынаар, соон истөөр деп тыва үлегер домак бар. Бистиң Кара-Хөл школазының эрткен өруун көөр болза база солун. Ол үеде республикага культура албан черлерин, школаларны, эмнелге пунктуларын чаала тудун турган кончуг көдүрлүүшкүннүг ие. Ынчан амгы үе ышкаш акшаланды-рышкын чок турган, чоннуң хамааты арын-нууру, инициативазы-биле ол бүгү ажылды кылып турган бис. Ол үеде кандыг-даа техника бар эвес. Терге, шанак безин ховар. Чоп болунуң күжү-биле чудуктарны кезип, аът, шары-биле төрепчилеп, сөөртүп эккен турган, бажың-балгат тудар турган.

Ынчан Кара-Хөлге дөрт өрөөл бажыңга 30 хире өөреникчини чыып алгаш, чаңгыс башкы үжүглелге, санга кичээлдерни эрттирип турган. А өөреникчилеринең назы-хары 8-тен 14 хар чедир турган. Өөреникчи бүрүзүнүң билии база аңгы-аңгы.

Ынчан мен пионер вожатыйлап, үстүнде ажылдарга хирешаам-биле бодумнуң үлүүмну киирип турдум.

Партия, чазактың улуг ада сагыш салышкыны-биле ам Кара-Хөл школазында совхозтуң ажыл-ишчилериниң 500 ажыг ажы-төлү өөренип, 30 ажыг тускай эртемниг башкыларындан эртем-билигиин эге чадаларын билип ап, оон бедиктеринге чедери-биле чүткүлдүг чөрүп орарлар. Школаныс чырык, делгем, спорт залдыг. Малчыннарның уруглары болгаш чартык өскүстер күрүне хандырылгазында өөренип турарлар.

Х. САМДАНЧАП.
Бай-Тайга район.

ХАЙГААРАЛДА ПАРЛАР

Дуржулгалыг аңчы А. Буйловтуң башталгазы-биле Уссурийск тайгазынга аңнаыртывыш кылып чораан аңчылар олчалыг чаныш келген. Улуг харлыг, оңгул-чиңгилдрин кежип чораан, ол болук Большая Уссурка дээр черде өг-бүле парлар барын билип алганнар.

Аңчылар ийи пар оглун диригге тудуп алганнар. Олар Ыраккы Чөөн чүктүң диригамытаннар тургузар төвүнге ай дургузунда агаар-бойдуска чаңчыгарлар. Биологтар болгаш дуржулгалыг ветеринар эмчилер пар оолдарынга үргүлчүүн хайгааралын тургузар.

Уссурийск тайгазы — Совет Эвилелиңде парларның чурттап турары кара-чаңгыс чер болур. Олар күрүненің камгалалында турарлар. Парларны тударын чүгле тускай лиценция-биле чөпшөөрөр.

Тускай хайгааралды тургусканының ачызы-биле аңнарның саны доктаамал өзүп турар. Элээн каш экспедицияларга киржип чораан тускай эртемниглерниң бодалы-биле алырга, амгы үеде Ыраккы Чөөн чүк тайгазында 200 хире пар санаттынып турар. Ол дээрге парларның сес чыл мурнунда турганыындан бүдүн чартык катап хөй боон турар.

«ТРУД» СОЛУНДАН.

ЛАУРЕАТ ЯКУТ ШҮЛҮКЧҮ

Бистиң ужуражылгавыс Новосибирск хоорайга болган. Хөй хөлөг аалчылар бажыңының кожа өрээлдеринге каш хонук кады чурттааш, Якутияда ат-сураглыг чогаалчы-биле таныжып, сеткил хандыр хөөрештим. Ону Савва Иванович Тарасов дээр. Оон-биле номчукчуларны таныштырайн.

Тывада час дүшкен. Шак эрткен тудум хүннүң караа чылын чаржып баткан дамырактарның саны көвүдеп орар. Бистиң республикага часкы хову ажылдары эгелээр.

Якутияда соок кыш олчаан. Кайнаар-даа көөрге, хар-ла, хар. Якутияның чурттакчылары дүктүг негейин кетпишаан. Час дугайы ында кижилерниң чүгле сеткил-бодалында.

Бо кадыг-ширинн бойдустуг черге дөртен беш чыл мурнунда ол төрүттүнген. Ол ам СЭКП-ниң Якут обкомунуң, Якут АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүделиниң органы «Кыым» («Чалбыын») солунуң кылдыс эргелекчизинде ажылдап турар.

С. И. Тарасов — шүлүкчү. Оон төрөөн Якутиязының бойдузу кадыг-ширинн болаадаа, чоннуң сеткили арыг, чымчак, чылыг. Ол дугайында бодалдар Савва Ивановичниң шүлүктеринде илереттинген. Оон-биле чергелештир С. И. Тарасов аныяктар дугайында хөй-хөй чогаалдарны бижээн. Савва Иванович комсомол ажылынга дыка хөй чыл дургузунда ажылдаан. 1966 чылдан 1972 чылга чедир «Эдэр коммунист» («Аныяк коммунист») солуннуң редактору, ВЛКСМ-ниң Якут обкомунуң бюро кежигүнү турган. Республиканың аныяктарының маадырлыг күш-ажылының дугайында сагыш-сеткилди хаара тудуп кээр шүлүктер ынчан төрүттүнген. Ынчангаш бо хүннерге чедир оон чырыкче үндүрген сес номунуң хөй кезии Якутияның аныяк-өскенинге тураскаатты-нган.

Беш чыл мурнунда С. И. Тарасов очерктериниң болгаш публицистикаларының чыындызын, «Улам чыры, сылдызым» деп ат-биле үндүрген. Шүлүкчүнүң ол ажылы бедик үнелелге четкен: аңаа Якутияның журналистер организациязының лауреады деп аты тыыскан. А эрткен чылын якут дылда үшкен «Доскел билбес сеткил-чүрөөм» деп ному дээш Якутияның комсомол шаңналының лауреады болган.

Савва Иванович Тарасов орус болгаш даштыкы авторларның чогаалдарын якут номчукчуларга чедирер талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылган. Шекспирниң шиплерин, болгар чогаалчы Орлиновтуң шүлүктерин, Шевченковуң, Исаевтиң шүлүглелерин оолдурган. Оон дузазы-биле Якутияның калбак делгем девискээринге бистин Тываның чогаалчылары Ю. Кюнзегеш, С. Пюрбю оларның шүлүктери якут дылга чаңгыланган. Кыш чыл мурнунда «Тыва ырлар» деп ном база Якутияга парлаттынган. Савва Иванович бистиң республикага аалдап кээп чораан. Ол чораан, тыва чогаалчылар-биле ужурашкан, оларның бижээн шүлүктерин, ырларын хөй-биле Якутияга парлаан.

Тыва номчукчу С. И. Тарасовту билир, якут өөнүктүг чамдык шүлүктери республика солуннарында парлаттынгылаан, ол ышкаш «Аппас хүннүң чуртту» деп номда база киргилээн.

Савва Ивановичниң чогаадыкчы планнары улут. Чоокку чылдарда бистиң республикага база катап кээп, аккөк Тываның ажыл-ишчилери-биле таныжар, тыва шүлүкчүлерниң сөөлгү ажылдарын якут дылче очулдурарын ол күзеп турар.

Оон «Төрөөн Алязым» деп ному удавас чыркче үнер. Москвада «Советский писатель» ном үндүрер черге «Доскел билбес сеткил-чүрөөм» деп ному орус дылга парлаттынар.

Д. ЧЫДЫМ,

Бот-тывынгыр уран чүүл көрүлделери чоруп тур

ПАРТИЯГА, ТӨРӨӨН ЧУРТКА ТУРАСКААТКАН

Аныралар аайы-биле профсвилел комитеттериниң бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң көрүлделери эрттирери сөөлгү үеде практикалап турар апарган. Эрткен чылдың төнчүзүнде эмчилериниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези эрткен. Тус-тус районнарга башкыларыны, күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының бот-тывынгыр уран чүүл концерттери болуп эрткен.

Чоокта чаа Кызыл хоорайга Бин-Хем, Каа-Хем, Таңды, Кызыл районнарның база Кызыл хоорайының күрүне албан черлериниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези эрткен. Районнарның концерт программалары жанр талазы-биле байлак болган. Партияны, Төрөөн чуртту алгаан ыры, шүлүктер, ниити ырлар, танцылар ында кирип турар. Бот-тывынгыр уран чүүлге сонуургал улут болгаш күүседикчилериниң аразында чаа аттар тыптып турары көрүлдеден тодаргай болган.

Ылаңгыя Каа-Хем, Кызыл районнарның концерт программалары онзагай болгулаан. Каа-хемчилер программазын

«Төрөөн партиявыс, сөөң үнүн дыңнап тур бис» деп адаанар. Бо коллективте чүү онзагай болганыл дээрге ыры-танцылыг тускай көргүзүглерни тургузуп алганы. Кызыл районнуң, найысылалдың күрүне албан черлериниң концерттерни база чон сонуургаан.

Моон соңгаар шак ындыг концерттерге бүгү районнар киржип, массалыг болур чорукту чедип алыры чугула. Чамдык коллективтериниң көргүзүглериниде кошкак номерлер барын жюри комиссиязы демдеглээн.

ЧУРУКТАРДА: үстүнде—Таңдыдан келген бот-тывынгыр артистер күүселде үеинде, адаанда—домристер триозунуң составында Каа-Хем райондан келген Д. М. Маннан-оол, Л. М. Камзаланова, Л. К. Цыденова олар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

«Шынга» чагаалар

ЧҮҮЛДҮГ ДЕП САНААР МЕН

А. Монгуштуң «Мөөң саналым» деп үүлүн номчааш, ону үүллүгаанын, бодумнуң бодалдарымны илередикседим.

Хөй-ниитиниң черлеринге, садыг-магазинге, кино-концертке, кассаларга, столоваяларга өөлчег манап, оон чурумун сагыыры кижи бүрүзүнүң үе-шагынга камнаалгалыг болуру биллингир.

Чамдык садыларга киргеш көөрге, садыгжының дужунда турганапкан чүк-чүүнден өөлчег-даа чок чүткүп, шимээн үндүрген турганнар. Садыжы чаңгыс, а садын алыкчы хөй дээрзин утпаза эки дөп бодаар мен. Мындыг корум-чурум чок чоруктан садыгжының ажылынга частыыг-даа болуп болгайла. Ол ышкаш чамдык ийи-чаңгыс кижилер садыгга киреп келгеш, өөлчегде улусту көре тура-ла оларның бажын ажыр садыгжыга: «Меңээ бир шилден азы от, таакпыдан ап берицер»—дээр. Мен бодаарымга араганы база өөлчег өзугаар садар болгу дег. Бир эвес аажок далаштыг кижи болза, өөлчегде турганнарга ужур-чөвүн чугаалап, чөпшөөрел айтырар болза, ол харын чөптүг херек.

Столоваяларга чамдыкта көөрге, ийи-чаңгыс кижилер база-ла чурум үреп, өөлчегде турар таныш-көрүштеринге чем алдыраткан тургулаар. Кижи бүрүзү үе-шактыг болгай.

Вокзал кассазынга баргаш кижи билет садып алыры дыка берге. Чамдык кижилер база мырыңай кассирже чүткүп, өөлчегде турган улуг, биче кижилерни таварып кагы дег, баш ажыр акшаны сунуп турун бөөр. Өөлчегде кандыг кижи турбас дээрил, ону боданза эки.

Ынчангаш каяа-даа өөлчег чурумун сагыыры, оске кижилериң үе-шагын үнелеп билири кижи бүрүзүнүң үлүг-хүлөөлгези деп бодаар мен.

И. БЮРБЮ.

МЕРГЕЖИЛГЕ ӨӨРЕДИР

Аъш-чем кылыры белен эвес ажылдарның бирээзи. Ынчалза-даа могаг билбес күш-ажылы-биле чемненикчилерни өөртүп турар тускай эртемниг поварлар бисте хөй. Оларның чем кылыры дүрген, амданныг болгаш шынарлыг, а белеткеп салган блюдоларын көөрге безин аянныг болур. Чер-черде чон ындыг, амданныг, чаагай, шынары эки чемнерни кылып берип турары дээш оларга өөрүп четтиргенин илередин турар.

Повар ажылы чымыштыг, нарын ажыл болганда, кижи бүрүзү-ле аваа ажылдай албас деп чүве биллингир болгай. Ынчалза-даа чамдык көдээ черлерде ясли, садик, школа, эмнелге черлеринде душкаанна кижи поварлап турар болур. Олар картофель, капуста, эът болгаш далгандан чемнерни хөй янзы кылдыр белеткеп шыдаастар. Мен бодаарымга, бичии чаштарны болгаш өөреникчилерни амданныг, бедик шынарлыг чемнер-биле чемгерери оларның өзүлдезинге болгаш өөредилгезинге улуг салдарлыг болур ужурлуг.

Ынчангаш ол черлерге тускай мергежилдиг поварлар негеттинери чугула болганы-биле, ол черлерниң дирекциялары болгаш эргеледдери мурвакчы дуржулганы нештередир сорулга-биле поварлар семинарларын доктаамал эрттирип азы оларны шуут өөредип алыр хемчээн алза эки деп саналдыг мен.

К. КАРА-САЛ.
Өвүр район.

СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ

КҮЗЕЛИ БОТТАНЫР

Таштыг-ла чаарби чыл бурунгаар Чадаана хоорайга бот-тывынгыр чурукчу, баянист Иван Дарганович база башкы Чысыңмаа Саглакаевна Чылбак-оолдарның өг-бүлезинге ийи дугаар оол төрүттүнген. Саша деп адаан.

Саша үнгеп, ылаштап, маңнап турар апарган. Ынчалза-даа довуракка ойнаар төл боон-тур. Оон ада-иезин оглунуң ындыынга пат кайгап, эгенир-даа турганнар. Музыка училищезинин композиторлар салбырынга кирип алгаш, өөрүм оолдар, уруглар-биле «Искра» колхозту таварын чанар апарган мен. Ынчан Чылбак-оолдарның бажыңына кирип, бичии Сашаның (үш харлыг) довуракка кастынын ойнаарынга ыраан кайгаан мен. Кежээ клубка танцылаар дээш чедип келдивис. Саша база-ла клуб чанындан ыравас, баян ойнаан ачазының чанынга дешкилеп-дешкилеп-ле, даштын довуракка ойнаар мындыг. Оон чүге мындын сонуургаар сорулга-биле соондан үнүп бар чыдырымда, бир-ле танываазым кижи, тургаш: «Кончуула кижиилдилгези багай төлдүң бирээзи бо аа» деп танываазы менче көргеш Сашаны кыжырып кагды. Чаш төлдүң кандыг-даа кижи болурун билбейн чыткаш, тодарадылга берип чыдар кончуударны-даа деп иштимде чугаалангаш, Сашаның соонче халыптым.

«Довуракты чүге касканнаар сен, Саша? Идик-хевиңни көрем, шупту довурак» дээримге, демгим дүш чок: «Бугалар довурак-биле ойнаар. Ынчангаш олар шыырак. Мен база буталар дег шыырак болуксаар мен. Идик-хевимни авам, ачам чуп бээр. А улгады бергеш, бодум чуп ап турар мен» дээн...

Чылдар шыыгайып эртни-ле турган, Саша школа эжиин ажып кирип, школачы болу берген. 6 класска чедир музыкага, хоккейге, футболга, волейболга сундулуун ол көргүзүп келген. Ынчалза-даа күш-культурага оон мергежин бар чыдарын ада-иезин, башкылары эскерип турган. Ынчан Сашаның ада-иезин Хайыракан ортумак школазынга ажылдап турганнар. Саша 7—8 класстарга өөренип турган, школазының хоккей командазының капитаны чедир өскен. Ол-ла чылдарда школаларга хостуг хүреш секциялары ажылдап эгелээн. Ынчангаш Саша Хайыраканда Чадаана школаларының секцияларынга барып, хостуг хүрештиң аргаларын өөренип эгелээн. Ынчан оон хүрешке шудургу, кызымаккайын көргеш, тренер башкылар Бады-Очур биле Сергей Седенбал оолдуң сонуургалын улам көдүрүп, хей-аът киирип, хүрештиң янзы-бүрү аргаларын күзелдин-биле айтып берип турганнар.

Школачыларның район маргыллаазынга Саша бир-ле дугаар 48 килограммга чемпионаан. Ол өөрүшкүлүг хүндеп эгелээн. Саша боду амы-хуула база секцилга тренировкалаарын күштелдирген. Оон түнелиниде 8 класска өөренип турган, районнуң школачылар маргыллаазынга 48 килограммга чемпион атты катап-ла чедип алган. 1975 чыл. Ол-ла чылын наймысылал Кызылга болуп эрткен школачылардың республика маргыллаазынга база тиилекчи болган. 13 улурланыкчыларының хөй кезиин арыга октагылаан.

Саша 1975 чылдан эгелеп Кызылдың №2 школазының 9-ку клазынга өөренип кирген. Бо школага хостуг хүреш секциязы ажылдап турган. Дуржулгалыг тренер, хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери Валерий Оюн оолду секцияга күзелдин-биле хүлээп алган.

Хостуг хүрешке школачыларның республика маргыллаазынга 12 улурланыкчыларының хөй кезиин арыг окташ, чемпионнаан. Ынчан 52 килограммга оон бир-ле дугаар хүрешкени ол. Тоску класска өөренип турган, ол улуг улустуң маргылдааларынга база киришкеш, эки түнелдерни көргүскен. «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң хоорай болгаш республика бирги чери база Оюн Күрседи шаңналы дээш маргылдааларга ол бүзүелдин-биле чемпионнагылаан.

Хоорай маргылдааларын саваска, ол 1976 чылда Орджоникидзеге «Спартактың» Россия чөвүделиниң, 1977 чылда «Урожай» эки тура спорт ниитилелиниң республика, ол-ла чылын Кемерово-га «Спартактың» Россия чөвүделиниң база «Азия төвү» шаңнал дээш хостуг хүрештерге шаңналдыг черлерни чаалап ап, шыырак дээн мөгелериниң санынга кирип келген. Кемеровога болган маргыллаага 52 килограммга хүрешкеш, беш дугаар черни чаалап ап, Россияның «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң алды эң шыырак мөгелериниң санынга киргени бе-ле оон улуг чедишкиннериниң бирээзи болур.

9—10 класстарга өөренип турган үеинде Саша хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат деп аты № 2 школаның күш-культуржу төөгүзүнде бир-ле дугаар чаалап алган. ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат деп бедик атты база хорек демдээн сөөлгү коңгага байырлыг байдалга ацаа тывыскан.

Эрткен 1978 чылда ол «Азияның төвү» шаңнал дээш маргылдаага 52 килограммга хүрешкеш, ийиги черни чаалап ап, хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери атка төлептиг болган. Ортумак школаны дооспайн чыткаш, ол ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат деп атка ёзулуг-ла төлептигленгиниң бирээзи болган.

ССРЭ-ниң спорт мастери деп бедик атты ол-ла чылын РСФСР-ниң Новосибирск хоорайга болуп эрткен девискээр аайы-биле маргылдаага базала 52 килограммга хүрешкеш ийиги черни ап, база катап бадыткаан. Ол маргылдаага Кызылга болуп эрткен РСФСР-ниң улустарының VII чаңгы спартакиада зачёдунга чемпион болган Корчуганова октаткан. Хостуг хүрешке салымныг бичии оолдуң дугайында кысказы-биле чугаалаарга мындыг. А алыгы барып оон төөгүзү узун боор дээрзинге бүзүреп хаалыңар.

Александр Чылбак-оол ам Ленинградтың Петр Франсович Лесгавт аттыг күш-культура институдуның бирги курузунуң студентизи. Бирги курсчу-даа болза, оон төөгүзү база солуп. 1978 чылдың октябрьда Ленинград хоорайның бирги чери дээш («Надежда» шаңналы) маргылдаазынга бир-ле дугаар 57 килограммга хүрешкеш, ийиги черни эллээн. Ацаа 57 килограммга ССРЭ-ниң 7 спорт мастери, спорт мастерине 2 кандидат болгаш 9 бирги разрядны хүрешкен. Бо чижек безин аныяк мастериң тура-соруктуун бадыткан турар. Ленинград—спортчулар хоорайы. Александр шак ындыг магалыг хоорайда өөренип киргеп алган болганда, институт дооскаш күш-культура башкызы боор дээн оон күзели боттаныр дээрзин баштайгы базымнарындан-на илдец-дир. Ленинград хоорайында өөренип, чурттаары ышкаш, аас-кежик кайдал. Бажың-Алаак суурнуң довураанга ойнап өскен бичии чаштың, ам кээн ССРЭ-ниң спорт мастери болу берген тура-соруктуг Александрның, бистиң республиканың спорт-чу ат-алдарынга ам-даа хөй-ву кылыры маргыллаа чок.

Б. КЕНЕШ.

ЧУРУКТА: хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери Александр Чылбак-оол.
В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ ■ СПОРТ

ГТО НОРМАЛАРЫН ДУЖААГАН

Тыва АССР-ниң Чыры-дыышкын министерствозу 16—18 хардыг оолдарның болгаш уруглардың ГТО-нуң нормаларының хөй хевирлерин дужаарының маргылдаазын эрттирген.

Маргылдаа кара боолаарыбиле эгелээн. 25 метрге уруглардан кара боолаарынга Кызылдың төлээзи М. Зуева биле Каа-Хемден келген Н. Янова бирги черни алганнар. Олар 50 санны адар турган, кайызы-даа 46-ны боолаан. Оолдардан А. Осипов (Кызыл) 48 санны аткаш, бирги шаңналды алган.

Хөй хевирлериниң бирээзи —гимнастиктиг мергежилгелер кылыры. Оолдардан Каа-Хемден келген В. Монгуш бирги черни эллээн. Уруглардан Таңдының төлээзи И. Шестакова бирги черни алган.

Хаакка маңнаарынга оолдардан Таңдының спортчузу О. Лощев эң эки көргүзүглүг болган. Бо хаакчы 5 километрни 17 минута 35 секундада эрткен. Уруглардан 3 километрге чүгүреринге Т. Исаева (Бин-Хем) бирги черни алган.

Спорттуң үш хевириниң түңнелин барымдаалап турган, маргылдааның тиилекчилерни илереткен.

Оолдардан А. Осипов (Кызыл) бирги черни эллээн. Ийиги, үшкү черлерни А. Хадбыжык (Таңды), А. Шогду (Каа-Хем) үлешкеннер.

Уруглардан бирги шаңналды И. Шестакова (Кызыл), ийиги—Т. Исаева (Бин-Хем), үшкүзүн—М. Ситникова (Кызыл) алган.

Маргылдааның шаңналдыг черлерин алган школачылар шуптузу улуг улустуң бирги разрядтың нормазын күүсеткеннер.

Таңды районнуң командазы бирги черни алгаш, кубокбиле шаңнаткан. Ийиги черни Кызылдың, үшкүзүн—Каа-Хемниң командалары эллээн.

Н. КУЗЬМИНА,
маргылдааның кол секретары.

Шыдыраа

АЗЫГДА МАТ

Тыва АССР-ниң чемпиону болур эрге-ле дээш салып турар Лукаков, Шишигин олар сойгаардаттынган бирги салыын ойнааннар.

Чиик бодалар арткан төнчүге агы-биле маргылдааны эгелээн Н. Шишигин 49 дугаар чажыт көжүнге тевезин удурланыкчызының ноянының баарынга халас кааш бээр көөтү бижип алган болган. В. Лукаков ону аптарга аажок күштүг ажык баштыг ийи ол тыштын келген. Олар артында ийи аът, бир тевеге үдеттирген. Оолдар мерге үнеринче, харын-даа ноянны матка чыгаарынга белеткенип кээрге, Лукаков болунуң артык тевезин ийи айыылдыг оолга садар ужурга таварышкан.

Мастерге кандидат идепкейин холга албышаан. Лукаповтуң ноян талазынга туруужун эллээн сулараашкан. Ол хирезинде бодалар-даа, оолдар-даа саны деп, а бодаларны солушкан таварылгада оюн хайым-биле доостур. Оон ужурунда ак таланың аъдын бодунуң шөлүнге хөй хостуг көзенектерни эжелээр аргалыг турган болгаш, мерге талазынче углай кара оолдарже шыгаай берген. Лукаков бир удаа оларны камгалап ап четтигикен.

Н. Шишигин шак ынчаар-ла оюнуң төнчүзүн тергинин эки салгаш, адак соонда аът, ак теве-биле кара ноянны азыга матка олуртыган.

К. ООРЖАК.

Редактор В. С. ШАРАВИН

телевидение

МАРТ 28-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05—Москваның школачылары хөлүг шүлүктер болгаш чечен чугаалар номчуп күүседир. 11.35—Уруглларга фильм. «Тыманчы оңнук». Уран-чечен телефильм. 12.45 — «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 13.45 — Медээлер. 13.55—16.00 — Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20 — «Көдээниң ажыл-ишчи хүннери». Киновпрограмма: «Колхиданы кургатканы», «Кыргыс чөрде», «Прелесотный суурнуң баштайгы ажыдыышкынары». 17.20 — «Воронежтиң уруглары» ансамбльдиң концерти. 17.35 — Уруглларга фильм. «Дыштанылга». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 3-кү сериязы. «Бүгү оруктар Гожиялкаже аппаар». 18.30—«Орус чугаа».

КЫЗЫЛДАН
19.00 — Телемедээлер. 19.10 — «Музыка магазини». Мультфильм. 19.25 — «Челээш». Дамчыдылга. 19.55 — Телемедээлер. 20.10—Чарадаллар.

МОСКВАДАН
20.15 — «Бөгүн делегейде». 20.30 — Күрүненің «Дайле» танцы ансамблиниң концерти. 20.35—М. Пацоль — «Топаз». Тедешни. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.00—00.55—Футбол талазы-биле делегей ужуражылыкшыны. «ССРЭ-ниң болгаш Болгарияның шилиндек командалары». Симферопольдан дамчыдылга. Төөгүде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00—«Харыыланар, горнистер!» 19.30—«Тюмень черинің чыл дейдеглелдери». Телеочерк.

КЫЗЫЛДАН
20.15 — «Үзүктелиңкин». Уран-чечен телефильм. 20.50—21.20—«Бисте аалдан келген». Москваның Күрүне филармониязының ыраажызы, Үзбек ССР-ниң Ленинчи комсомолунуң лауреады Вадим Стругалевтиң концерти.

агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга аяс хүн болур. Хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаар 3—8, чамдык районнарга 1—4, Кызылга 2—4 градус соор.

КИНО

МАРТ 28-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Огненский-ниң полопсаи» 9.30, «Хөөредиг» 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кара Ылбичиниң белээ» 9.00, 11.55, «Мультчыынды» 10.30, 13.25, 14.50, «Ялыызының дугайында херечилеа» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сапыктыг диниң делегей долгандыр аян-чоруу» 9.30, 11.00, «Клеопатра» (1—2-ги сериялары) 13.00, 16.00, 19.00 шактарда.

ЧОЛААЧЫЛАРНЫҢ ШЫНЗЫЛГА СОЛУГАЗЫ

Амгы үеде бистиң республикада чолаачыларның эрги шынзылгаларын чаа хевирниң шынзылгаларыбиле солугазы болуп эртип турар. Ол шынзылгаларның ылгалы чүдел?

Чаа шынзылгада бүгү транспорт аймаан «А», «В», «С», «Д» болгаш «Е» деп беш категорияларга чарып турар. 5 үүл бар. Мотоцикл мунукчузу чаа шынзылганы ап турда, оон «А» үүлүнге чөпшөөрел танмалын базар. Автотранспортка хандыкшылыг чолаачының эрги шынзылгазы «В» үүлүде чөпшөөрел танмалыг болгаш «хөлезиленип ажылдаар эргези чок» деп демдектиг чаа шынзылга-биле солуттунар.

Чолаачы мергежилдиг кижилери «В» болгаш «С» деп үүлдерге чөпшөөрел танмалыг шынзылгалыг болурлар. 2-ги класстың чолаачыларының шынзылгаларынга чөпшөөрел танманы «В», «С», «Д» үүлдерге салыр, а чолаачы мергежилдиг кижиде 1-ги болгаш 2-ги класстарның херечилелдери ийилдирзи бар таварылгада «В», «С», «Д» болгаш «Е» үүлдерге танма салыр.

Солулга үеинде чолаачы шынзылга-биле катай болунуң хуу хөрөөн база холга алыр. Бир эвес шынзылга үрелип азы чиде берген таварылгада, моон мурнунда ышкаш мурнунда шынзылга алган черинден негеп турбайн, бистиң чурттун дүшкан-на шылгалда-бүрүткелдиг черинге ол хуу хөрөөн көргүскеш, чаа шынзылганы ап болур.

Чолаачы кижи эрги шынзылганы чаа шынзылгага солударда бодунуң билдириишкинин, мурнундагы хуу хөрөөн, чаа хуу хөрөөн, чолаачы шынзылгазын сагындырыг талону-биле кады, чолаачы клазын айыткан херечилелин, ажылдап турар черинден чолаачылап турар дугайында шынзылганы киирер. Хуузунда транспорт башкарыкчылары эдилелиде транспортунуң техниктиг паспортун база эккээр. Чаа документилерге чыпшырары-биле матовая саазынга парлаан; оң талакы адаккы булунунда ак черлиг, 3,5х4,5 см хемчээлдиг фото-чүрүк база херек. Чолаачы шынзылга алырынга чыылдага 5 рубльди төлөөш, оон квитанциязын эккээр.

Кандыг-даа бүдүүлгеде, организацияда ажылдап турар чолаачылар, хуузунда транспорт эдилекчилери боттарының эрги шынзылгаларын чаа хевирниң шынзылгаларынга солуп алырынга хынамчалыг белеткенгеш, солулганы чогуур үеинде кылып алыры күзенчиг.

В. НЕПОМНЯЩИХ,
КАИ-ниң инспектору.

Редакцияның адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, баңны № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдыраа болгаш совет тургузуг министериниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация киллизиниң 2-20-60, корректордарның 2-27-41, бухгалтерия ның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17048. Чагыг № 492

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының галазы-биле аргелелиниң типографазы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, баңны № 1). ТС — 00485.